

DECEMLJA
OBNOVE
NEZAVISNOSTI
HILJADU GODINA
DRŽAVNOSTI
2016

Da je vječna Crna Gora

NIKŠIČKO POZORIŠTE

www.niksickopozoriste.com

POZORIŠTE

BESPLATAN PRIMJERAK

Broj 26

Godina 60.

Decembar, 2016.

ISSN 180-783X

**Spektakl
nikšićkih, podgoričkih i barskih
balerina u CNP-u
„Čipolini“ o borbi dobra i zla**

**Nikšić je važan
kulturni centar Crne Gore**

**Ivana Mrvaljević, direktorica
Gradskog pozorišta Podgorica**

Priča o „putu do kuće“

**Za „Pozorište“ govore:
Voja Brajović
Branislav Lečić**

**Teatrologija:
Pozorišni geto
iz knjige „In patria“, Varje Đukić**

**Kultura i sjećanje:
Sloboda kao smisao postojanja
Boemski šarm
iz knjige „Čitanja i sjećanja“, Željka Rutovića**

„Novac je novac, umjetnost je umjetnost“

Decebar je vrijeme kada se u svim sferama ljudskog rada i bitisanja, pa i u kulturi, svode računi o postignutom. U prevedu na ekonomski rječnik, to podrazumijeva bilanse stanja.

No, „*novac je novac, umjetnost je umjetnost*“ – zapisao je **Mladen Stilinović**, poznati hrvatski postkonceptualni umjetnik, što će reći da onaj ko osjeća umjetnost, ili ima smisla za taj Božiji dar, može se smatrati bogatim. „*Ne možemo mjeriti sve tržišnim vrijednostima. Pozorište, ponajmanje! Dobro je poznato da nekad i komfor može da pojede ljude... Entuzijazam je u ovom vremenu malo zaboravljena riječ. Naravno, ne treba da sve počiva na entuzijazmu, ali bez njega se mnoge stvari ne bi desile*“, cijeni **Ivana Mrvaljević**, afirmisana crnogorska glumica

Veliki **Herman Hese** sve umjetnosti svrstava u prave pozive čovjeka na putu da pronade sebe. Neki će skeptično zaključiti da je teško u sveopštoj trci prepoznati značaj umjetnosti i tu naći svoje mjesto. Drugi, 'pak smatraju, da u najtežim vremenima nastaju najveća djela, ili kako je to za časopis „Pozorište“ nedavno rekao **Branislav Lečić**: „...*„Da nema umjetnosti, ... ovaj svijet bi nestao. Umjetnost je ta koja ne tako agresivno vidljivo nameće čežnju za idealom. ... Čežnja za savršenstvom, doživljajem, projekcijom nekakvog kosmosa i zapažanja suštinskog, bitno je determinišu. Ta potraga za suštinskim je sastavni dio ljudske duše i bilo bi zaista poražavajuće kada bi se čovjek sveo na materijalne i narcisoidne želje. Onda bi jednostavno nestao razlog života*“.

Na istim, ili sličnim postulatima kreirala se nikšička i crnogorska kulturna scena, na kojoj su umjetnici, domaći, ili oni koji su ovdje dolazili iz drugih zemalja, ispisivali zavidnu hroniku događaja, bez kojih bi naša svakodnevnica gubila smisao, boje, vizije, snove...

„*Veliki umjetnici nemaju svoju domovinu*“ – rekao je **Alfred de Musset**, francuski dramaturg, pjesnik i novelist. Oni se razumiju, ili ih razmiju, bez obzira kojim jezikom govore, ili stvaraju. Njihova djela, naravno nose pečat sredine u kojoj stvaraju, ali i te kako nose mogućnost isčitavanja onog nevidljivog i neizrecivog. U realnom životu i umjetnik i konzument su vidljivi i svakidašnji, ali promatranjem umjetničkoga djela čovjek ulazi u nevidljivu sferu, u poniranje, zajedno sa autorom, u potrazi za smislom, ljepotom, konačnošću, ali i beskonačnošću.

Misija umjetnosti dobijala je i dobija bitke, jer ona ima „*otrežnjujuću ulogu*“ i ne može da „*ode u ćošak i da se tamo sakrije, ili skrajne*“. Ona je tu da bilježi, opominje i upozorava, u čemu je i njena „*provjera snage moći*“. Umjetnik mora da govori „*stvari koje osjeća i prepoznaje kao božanski element u sebi...*“

„*Bog daruje umjetnike... Ako Bog daruje nekome talenat i smisao za nešto, to znači da on to ne daruje samo zbog njega, već i radi drugih, da bi preko tog čovjeka ti drugi osjetili da postoji neka dimenzija. Dužnost obdarenog je da je artikulise*“.

Sve ono što umjetnici budu na ovom crnogorskom „šaru“ artikulisali, časopis „Pozorište“ će u svojim koricama bilježiti, afirmisati i čuvati od protoka vremena i usuda zaborava.

U toj službi, čekamo vas na istoj adresi: Nikšičko pozorište, Trg Save Kovačevića 5. Uvijek uz umjetnike i sve ono što oni stvaraju za čovjeka i njegov civilizacijski kod!

Slavojka Marojević
slavam@t-com.me

Bogastvo kulturnih sadržaja i u narednom jednogodišnjem periodu Nikšić - važan kulturni centar Crne Gore

• Prioritet zacrtanih programskih planova ustanova kulture za 2017. godinu je njihovo institucionalno jačanje i očuvanje postignutih standarda.

Bogastvom kulturnih sadržaja koji su realizovani u protekle tri godine, u okviru „Programa podrške razvoje kulture“, ali i van tog Vladinog projekta, Nikšić je povratio stari sjaj i već je prepoznat kao važan kulturni centar Crne Gore. Prema ocjeni nadležnih državnih i opštinskih zvaničnika, grad je dobio novi talas kulturnog aktivizma, kroz oživljavanje do tada nedovoljno zastupljene kulturno - umjetničke produkcije. U prvi plan stavljene su kulturni potencijali koji su dokazani upravo kroz ovaj Program.

Kreirani su, ili su uz podršku državnih institucija, uspješno realizovani brojni kulturni sadržaji, koji su Nikšiću, između ostalog, dali i epitet Grad festival, jer se ovdje danas uspješno organizuju tri muzička i jedan pozorišni festival. Tu su i prepoznatljivi, obnovljeni „Nikšićki književni susreti“, kao i još niz drugih manifestacija koje gradu temelje savremenu evropsku kulturnu prepoznatljivost. Poseban značaj za oživljavanje kulture na ovim prostorima imala je i revitalizacija kulturno - istorijskih spomenika, čime je očuvana bogata kulturna baština ovog podneblja.

Adaptacijom objekata kulture stvoreni su adekvatni infrastrukturni uslovi za intezivniji kulturni život. Realizacijom brojnih sadržaja, istovremeno je ojačana međuinstitucionalna saradnja državnih i lokalnih ustanova kulture, kao i drugih ustanova kulture, raznih udruženja i nevladinog sektora. Unaprjeđenjem regionalnih i međunarodnih veza, ovoj opštini obezbijedena je veća prepoznatljivost izvan državnih granica. Na tom planu, u posljednje vrijeme, posebno je značajno bilo uspostavljanje jačih veza sa stranim ambasadama u Podgorici, naročito Mađarskom, tako da su pred kraj ove godine realizovani program koji su ovdašnjoj kulturnoj ponudi i programima dali prizvuk međunarodnog karaktera i značaja.

U fokusu pažnje dinamičnijeg razvoja kul-

ture bili su ideje i projekti mladih ljudi, koji su posebna snaga ovdašnje kulturne scene u svim oblicima stvaralaštva. Sa istim, ili sličnim ciljevima biće nastavljene aktivnosti na nikšićkoj kulturnoj sceni i u narednoj godini.

„Državni i opštinski organi i nadležne institucije i u narednom jednogodišnjem periodu, kroz ‘Program podrške razvoje kulture’, ali i van njegovog repertoara, će nastojati da u kontinuitetu podrže kulturne poslenike. Na to obavezuju već zavidno postignuti standardi koji se moraju očuvati i dalje unaprjeđivati, na zadovoljstvo stvaralaca, ali i građana, odnosno publike“, izjavio je za „Pozorište“, **Radoš Šućur,**

potpredsjednik Opštine Nikšić.

Tu izjavu Šućur je potkrijepio podatkom da je u Budžetu Opštine Nikšić za 2017. godinu, za ustanove kulture ukupno predviđeno 1 268 980 eura.

„Ako se toj sumi novca doda još 40 000 eura, koliko će iz opštinske kase biti opredijeljeno za ‘Septembarske dane’, da se zaključiti da će nikšićka kulturna scena i naredne godine obilovati bogatim sadržajima“, ocijenio je Šućur. Za „Program podrške razvoju kulture u Nikšiću“ za narednu godinu, prema navodima Šućura, Ministarstvo kulture je projektovalo 130 000 eura.

„Ako se navedenim sumama doda još iznos od prihoda ustanova kulture, kao i od raznih donacija, u nikšićku kulturnu scenu, tokom 2017. godine, sliče se oko milion i po eura“, zaključio je potpredsjednik Šućur.

Ta sredstva, će prema njegovoj tvrdnji, biti namjenski utrošena, tako da će se u godini koja je pred nama i dalje intezivno raditi na kreiranju i osmišljavanju novih kulturnih sadržaja u Nikšiću i očuvanju tradicionalnih manifestacija, koje su već odavno stekle zavidnu poziciju u Crnoj Gori, ali i van njenih granica.

S.M.

**Za razvoj kulture u Nikšiću,
u 2017. godini, skoro
milion i po eura**

Nikšićko pozorište nosilac razvoja kulture grada Pozorište - istinski savremenik vremena

- *Godina koja je na izmaku, u Nikšićkom pozorištu će ostati upamćena kao najuspješnija od obnavljanja, odnosno njegovog osnivanja, 1999. godine.*
- *Pozorište trasira siguran put transformacije ustanove iz producerskog u teatar gradskog tipa.*

Nikšićko pozorište je krovna institucija kulture u gradu, što je dokazalo ne samo svojim bogatim i raznovrsnim repertoarom, već i otvaranjem vrata pozorišnog hrama ostalim javnim ustanovama kulture, pojedincima, udruženjima i nevladinom sektoru, koji su u protekle tri godine učesvovali u realizaciji „Programa podrške razvoju kulture u Nikšiću“, ili su van tog projekta organizovali značajne kulturne događaje. Pozorište je i prije početka realizacije tog četvorogodišnjeg Vladinog

biletara, oko trideset pet hiljada posjetilaca. Na tim ostvarenim rezultatima, koji su praćeni i pozitivnim finansijskim poslovanjem, pozavidjele bi i mnogo razvijene pozorišne sredine.

Prioritet u radu ustanove bio je unapređenje sopstvene produkcije, ali i uspostavljanje intezivnije saradnje sa drugim pozorišnim kućama u zemlji i regionu. Rezultati te zacrtane i do kraja realizovane programske politike vidno su unaprijedile produkciju ustanove, pa su posljednje dvije pozorišne sezone

Nikšićko pozorište hram kulture

projekta razvojnog prioriteta, po vokaciji svoje djelatnosti okupljalo umjetnike različitih profila, a sve u službi snažnijeg i dinamičnijeg razvoja dramske umjetnosti i kulture uuošte na ovim prostorima.

Godina koja je na izmaku, u Pozorištu će ostati upamćena kao najuspješnija od obnavljanja, odnosno njegovog osnivanja, 1999. godine, jer je tokom minulih dvanaest mjeseci realizovano oko stotinu programa, koji su okupili, prema izvještajima

otvarane i zatvarane novim premijernim naslovima. Pored tih, novih projekata iz sopstvene produkcije, Pozorište je na večernjoj i dječijoj sceni, iz mjeseca u mjesec, tokom ove godine, ugostilo brojne reprezentativne ansamble iz zemlje i regiona. Tako osmišljenom produkcijom izašlo se u susret sve zahtjevnijim potrebama publike, koja je i van Nikšića prepoznata kao osobena.

Pozorište se od početka ove godine bavi

i filmskom projekcijom i u tom segmentu rada novim ostvarenjima domaće i produkcije sličnog govornog područja, ali i stranim filmovima, publiku je vratilo u bioskop. Među novim sadržajima kojima se ustanova bavi, posebno mjesto pripada razvoju baletske umjetnosti. Organizovanjem nastave u područnom odjeljenju Baletske škole „Princeza Ksenija“, u Nikšićkom pozorištu se obrazuje četrdesetak balerina, u dva odjeljenja: pripremno i prvi razred. Nikšićke balerine su već imale dva zapažena nastupa, u projektima: Gala koncert, koji je realizovan u maju, povodom proslave značajnih državnih jubileja i nedavno u baletskom spektaklu „Čipolini“, na Velikoj sceni CNP-a.

Arhitektonsko rješenje enterijera zgrade Pozorišta pogoduje organizovanju književnih i drugih sesija, kao i za realizaciju projekata likovne umjetnosti i drugih srodnih vidova umjetničkog izražavanja, koji su našli svoje mjesto u programskim aktivnostima ustanove u minulom dvanaestomjesečnom periodu. Na sceni Pozorišta održani su brojni muzički sadržaji, koji su po svom žanrovskom određenju u duhu dramske umjetnosti.

Programom rada za 2017. godinu, predviđen je kontinuitet i obim programskih sadržaja koji su obilježili minulu pozorišnu sezonu, odnosno poslovnu godinu. Tako koncipiran Program rada opravdaće ne samo očekivanja pozorišne, filmske, muzičke i publike drugih umjetničkih izraza, već i očuvanje i unapređenje stečene i zavidne reputacije ustanove kao i pozicioniranje Nikšićkog pozorišta i grada na kulturnoj mapi Crne Gore.

Pozorište će u predstojećem jednogodišnjem periodu, kao i u prethodne tri godine, svoje programske aktivnosti realizovati u sklopu aktuelnog „Programa podrške razvoju kulture u Nikšiću“. Polazeći od cilja navedenog Programa, tj. instiucionalnog jačanja nikšićkih ustanova kulture i unapređenja njihove uspješne međusobne i saradnje sa drugim istim, ili srodnim ustanovama kulture u Crnoj Gori i regionu, Pozorište će u kontinuitetu na mjesečnim repertoarima imati od deset do petnaest programa. Iz mjesečnih planova proizilazi i ukupni godišnji programski bilans, u okviru kojeg se planira realizacija oko stotinu teatarskih, filmskih, muzičkih i drugih naslova.

Inscenacijom novih dramskih djela na večernjoj i dječijoj sceni, Nikšićko pozorište obogatiće sopstvenu produkciju, ali će značajno doprinijeti i razvoju dramske umjetnosti u Crnoj Gori. Prioriteti budućeg rada ustanove su razvoj i njegovanje domaće dramaturgije, te kontinuirana

saradnja i razmjena sadržaja sa drugim pozorištima u zemlji i okruženju. Mjesečni repertoari Pozorišta biće dopunjeni i drugim multimedijalnim sadržajima koji su kompatibilni sa dramskom umjetnošću. Taj dio Programa predviđa, prije svega izvođenje operских i drugih muzičkih djela, baletskih, književnih i drugih srodnih programa.

Godišnji program, osim redovnih, mjesečnih repertoara, poseban akcenat stavlja na organizovanje „Međunarodnog festivala glumca“, jasno profilisane i prepoznatljive pozorišne smotre u državi i regionu. Stečena reputacija tog reprezentativnog nikšićkog, crnogorskog i regionalnog teatarskog nadmetanja, producentu i pokroviteljima nameće obavezu očuvanja postignutih standarda.

U segmentu filmse projekcija predviđeni su redovni mjesečni repertoari, koji će udovoljiti sve izraženijim zahtjevima publike za aktuelnim naslovima sedme umjetnosti.

U saradnji sa Baletskom školom „Princeza Ksenija“ iz Podgorice, realizovaće se nastava u odjeljenjima u Nikšićkom pozorištu.

Izdavačka djelatnost Nikšićkog pozorišta planira objavljivanje četiri broja časopisa „Pozorište“, novih knjiga drama crnogorskih dramskih stvaraoca, realizaciju teatrografskih programa i svakodnevno ažuriranje *web-site* stranice.

Realizacija zacrtanih programskih aktivnosti za 2017. godinu, uz podršku Ministarstva kulture i Opštine Nikšić, potvrđiće da je Nikšićko pozorište istinski savremenik novog milenijuma i nezaobilazan činilac u razvoju kulture grada čije ime ova ustanova nosi.

Nikšićko pozorište tim konceptom poslovne politike, osim uspješne produkcije, trasira siguran put transformacije ustanove iz producentškog u teatar gradskog tipa. Prvi korak na tom planu je već osvojen, jer su odnedavno u radnom angažmanu dva mlada akademska glumca.

S.Marojević

Retrospektiva: XIII „Međunarodni festival glumca Nikšić 2016“ Festival tajne života

- **Meto Jovanovski:** „*Na ovogodišnjem Festivalu je toliko dobrih glumaca, može se reći velikana, koji su prezentovali svoje znanje, dar Božiji, iskustvo, nadahnutu kreativnost*“.
- **Veselin Grbović:** „*Siguran sam da ćete svi vi koji ste bili gosti našeg grada sa sobom nositi lijepe uspomene i sjećanja, a mi ćemo se potruditi da svake naredne godine Festival bude kvalitetniji i uspješniji*“.

Ovogodišnji „Međunarodni festival glumca“ pokazao je da ta smotra glume čvrsto utemeljila svoj identitet posvećen njegovom veličanstvu – glumcu

životom, „*koji će raskrivati najtananije postore ljudske duše i koji će ljudima biti potreban kao hljeb nasušni*“.

Još jedna uspomena na Festival / Detalj sa svečanosti dodjele nagrada

i da će njegova buduća izdanja morati gradacijski da čuvaju stečene pozicije. Selektorski odabir **Gorana Bulajića**, potvrdio je opšta teatrološka mjesta da je pozorište kolektivni čin i „*estetski sinkretizam u punom smislu te riječi, ali isto tako da je jedino nemoguće bez glumca, bez živog čovjeka sa artistskim moćima i slabostima*“. Pet kulturnih predstava iz najznačajnijih regionalnih pozorišnih kuća i centara („Voz“, Zvezdara teatra „ART“ iz Beograda, „Šćerimoja“, CNP-a, iz Podgorice, „Divlje meso“, Narodnog pozorišta iz Sarajeva „SHAKEspeare na Exit“, Teatra Exit iz Zagreba) „*tematski raznolike i sa različitim literarnim povodima*“ doprinijele su „*monolitnosti festivalske priče*“. Iznjedreni festivalski moto sa stihom „*Nije život što i polje preći*“, iz Pasternakovog „Hamleta“, pokazao je da nikšićki pozorišni Festival pulsira

Pogledi uoči i nakon njegovog održavanja, jasno ukazuju da Festival glumca uspostavlja „*igru koja će biti zagledana u stvarnost*“, ili „*u tajnu života*“. To je uostalom i formula je za svaki uspješan pozorišni festival.

Etablirani pozorišni komadi festivalskog repertoara okupili su plejadu glumačkih velikana, koji su virtuosnim umijećem velikom broju publike iz Nikšića i cijele Crne Gore, pootvrdili maksimu da je „*pozorišna umjetnost mnogo više od same te riječi i puke zabave*“, odnosno da je to mjesto susreta čovjeka sa čovjekom i da je mjesto koje intezitetom emocija hvata korak sa životom, ili grabi jednu stepenicu ispred njega. Istinitost ovih tvrdnji nijesu samo proizvod subjektivnog doživljaja viđenog iz reporterskog reda, već i iskustvenog: „*Na ovogodišnjem Festivalu je toliko dobrih glumaca, može se reći velikana koji su prezentovali svoje znanje, dar*

Publika na ovogodišnjem Festivalu

Božiji, iskustvo, nadahnutu kreativnost. Time su doprineli da ovogodišnja smotra bude uzbuđljiva pozorišna storija koja će se respektovati kao putokaz koji pokazuje da je umetnost univerzalna vrednost koja nas sve duhovno spaja i uzvišuje“, riječi su **Meta Jovanovskog**, predsjednika žirija i barda južnoslovenskog glumišta, koje su se čule na proglašenju pobjednika i svečanoj dodjeli nagrada.

Istog inteziteta bili su utisci svih učesnika Festivala: glumaca, reditelja, teatrologa, kritičara, javnosti i publike. Pozorišna sala od 412 mjesta bila je mala da primi sve zainteresovane. Glumci i ostali članovi ansambala, nakon izvedbi komada, u off sesijama na okruglim stolovima davali su akademske teatrološke note festivalskoj priči. Posebno ponosni bili su umjetnici, laureti prestižnih nagrada, koje će ih pozicionirati i rangirati u njihovom daljem dramskom stvaralaštvu. To je bilo vidljivo na svečanosti proglašenja pobjednika i uručjenja nagrada, gdje su oni zahvaljujući se organizatoru, žiriju i publici, izjavili da su posebno ponosni na esnafke nagrade sa nikšićkog Festivala. Crnogorski mediji, ali ništa manje ni oni iz regiona, redovno su izvještavali o nesvakidašnjoj i rijetkoj nikšićkoj glumačkoj svetkovini, gdje su, pored kvalitetne selekcije, u prvi plan stavljali dobru organizaciju. A, organizacija je funkcionisala besprekorno, počev od scenskih radnika, biletara, garderobera, pratećeg marketinga, izdavačke djelatnosti i drugih službi koje su danonoćno bdjele nad Festivalom.

Sa njegovom selekcijom, kvalitetom programa i organizacijom zadovoljni su bili i pokrovitelji: Opština Nikšić i Ministarstvo kulture.

Veselin Grbović, predsjednik Opštine, na završnoj svečanosti istakao je uvjerenje da će gosti koji su u Nikšiću bili tokom festivalskih dana sa sobom ponijeti lijepe uspomene i da će se ovom gradu rado vraćati. Organizator i svi koji su uključeni u pripremu Festivala glumca, rekao je Grbović, svake naredne godine moraju se potruditi da taj pozorišni događaj bude što kvalitetniji i uspješniji.

Iako je tek zaklopljen dnevnik festivalskih događaja i utisaka, u Nikšićkom pozorištu svjesni povjerenog zadatka, razmišljaju o narednom izdanju Festivala, koji će ponovo, u prvoj sedmici novembra naredne godine otvoriti kapije grada za novo glumačko nadmetanje.

Tri nagrade glumcima CNP-a

Nakon pet festivalskih noći, žiri u sastavu: **Meto Jovanovski** (predsjednik), **Dubravka Drakić** i **Sreten Mitrović** (članovi), odluke je donio jednoglasno, a nagrade je uručio i prigodnim govorom Festival zatvorio **Veselin Grbović**, predsjednik Opštine Nikšić.

Grand prix za najbolju žensku ulogu pripao je **Vanji Jovičević**, za ulogu **knjeginje Zorke Petrović**, u predstavi „**Šćeri moja**“, **Crnogorskog narodnog pozorišta**, rađenoj po tekstu **Maje Todorović**, a u režiji **Ane Vukotić**. **Grand prix za najbolju mušku ulogu** ravnopravno dijele: **Mirko Vlahović**, za ulogu **knjaza Nikole Petrovića**, u predstavi „**Šćeri moja**“, **Crnogorskog narodnog pozorišta**, (tekst **Maja Todorović**, režija **Ana Vukotić**) i **Zijah Sokolović**, za ulogu **Klause**, u predstavi „**Divlje meso**“, **Narodnog pozorišta iz Sarajeva**, insceniranoj po tekstu **Gorana Stefanovskog**, a u režiji **Dina Mustafića**. **Grand prix Festivala za najbolji partnerski odnos na sceni** dobili su **Sergej Trifunović** i **Voja Brajović**, za uloge **Crnog** i **Belog**, u predstavi „**Voz**“, **Zvezdara teatra iz Beograda**, rađenoj po tekstu **Kormaka Makartija** i u režiji **Voje Brajovića**. **Grand prix za najbolju epizodnu žensku ulogu** dobila je **Ejla Bavčić Tarakčija**, za ulogu **Vere**, u predstavi „**Divlje meso**“, **Narodnog pozorišta iz Sarajeva**, nastaloj po tekstu **Gorana Stefanovskog**, a u režiji **Dina Mustafića**. **Grand prix za najbolju epizodnu mušku ulogu** dodijeljena je **Slavku Kaleziću**, za ulogu **Pjesnika**, u predstavi „**Šćeri moja**“, **Crnogorskog narodnog pozorišta**, (tekst **Maje Todorović**, režija **Ane Vukotić**). **Posebna nagrada za komunikaciju sa publikom** pripala je glumcima **predstave „SHAKESpeare na Exit**“, **Teatra Exit iz Zagreba**, čiju režiju potpisuje **Matko Raguž**.

S.Marojević

U susret jubileju: Ivana Mrvaljević, direktorica Gradskog pozorišta Podgorica

Priča o „putu do kuće“

- „*Ne možemo mjeriti sve tržišnim vrijednostima. Pozorište, ponajmanje!*“
- „*Dobro je poznato da nekad i komfor može da pojede ljude...*“
- „*Entuzijazam je u ovom vremenu malo zaboravljena riječ. Naravno, ne treba da sve počiva na entuzijazmu, ali bez njega se mnoge stvari ne bi desile.*“

Razgovarao: Đordije Drinčić

Gradsko pozorište Podgorica je u svojoj šezdesetpetogodišnjoj tradiciji ostavilo vidan pečat u crnogorskoj teatarskoj produkciji, a njegov širok raspon dramskog stvaralaštva poznat je i van granica Crne Gore. Osnovano kao Pionirsko pozorište 1951.

godine u Titogradu, na inicijativu **Vasilija Ivanovića Šćućkina**, osam godina kasnije, sa Dječijom bibliotekom pretvoreno je potezom tadašnje opštinske administracije u Pionirski kulturni centar. No, ono se feniksovski pojavilo kao samostalno 1994. godine, u formi Dječijeg pozorišta. Koračajući hrabro putem institucionalnog tetra, pet godina kasnije, uz već postojeće dvije scene (Dramsku i Lutkarsku) formirana je i Večernja, čime je započelo njegov proces transformacije u Gradsko pozorište. Odluka o osnivanju Javne ustanove Gradsko pozorište Podgorica donesena je krajem decembra 2002. godine. Danas ta ustanova, iako je još uvijek podstanar, pored kvalitetnog repertoara, ponosi se i višedecenijskuom istorijom koju su ispisivali ljudi entuzijasti, zaljubljenici dramske umjetnosti, počev od njegovog utemeljivača Šćućkina, pa do današnjeg ansambla kojeg čine istaknuti akademski glumci, koji publici iz sezone u sezonu, daruju nove i vrijedne priče. Iz tih velikih dramskih naslova nikla je i ova naša - novinarska priča o „*pozorištu bez pozorišta*“. Gradsko pozorište odolijeva vremenu i nametnutim nedaćama i svoj jubilej – 65 godina

pozorišne tradicije, dočekuje sa uvjerenjem da će uskoro podstanarski višedecenijski život u „čardaku ni na nebu, ni na zemlji“ biti samo njegova prošlost. U to je ubijedena i **Ivana Mrvaljević**, direktorica Pozorišta i afirmisana crnogorska glumica, koja je prije dva mjeseca prisustvovala polaganju kamena temeljca za izgradnju zgrade Gradskog pozorišta, na mjestu gdje je nekada bio kulturni podgorički bioskop „Kultura“.

„*Ovo je peti pokušaj izgradnje Gradskog pozorišta. Bila je prvo ideja o otvaranju nekog Pionirskog centra na Kruševcu, potom je aktuelizovana priča o izgradnji pozorišta kod kamene zgrade blizu Višećeg mosta i stare zgrade Vlade. Treća ideja je bila da Gradsko pozorište bude dio Crnogorskog narodnog pozorišta. Nakon tih pokušaja, bilo je ponovo riječi o izgradnji pozorišne zgrade, ali je na toj lokaciji danas niklo potpuno druga zdanje - Agencija za izgradnju Podgorice. Ovo je zaista peti pokušaj da Gradsko pozorište dobije svoj dom, a njegov drugi kamen temeljac. Kompanija 'Ing invest' poklonila nam je prije dvije godine projekat, idejno rješenje za izgradnju objekta. On je imao nekoliko neuspjelih tendera. 'Cijevna komerc' je na kraju dobila posao i oni sada rade na tom objektu. Gradsko pozorište nije zaduženo da nadgleda radove, već to radi Agencija za izgradnju Podgorice. Naravno, nama je drago da se radi na tom objektu i strašno bi bilo loše u ovom trenutku pokazivati ogorčenost. Kada pričam o ovom, ne govorim samo u svoje i u ime moje generacije, već imam u vidu sve one ljude koji su šezdeset pet godina čekali to zdanje. Mnogi su dočekali penziju, a nažalost ima i onih koji nijesu više sa nama, a zgrade Gradskog pozorišta još nema. Zbog toga, ali naravno i zbog kulturološkog značaja tog zdanja za ovaj grad, bilo bi važno da ljudi koji su zaduženi za realizaciju te investicije, imaju svijest o vremenu kao jakoj bitnoj kategoriji u cijeloj toj priči. Jednostavno rečeno: ljudi moraju imati odgovornost i moraju znati da su zbog nedostatka te kuće mnogi umjetnici propatili. Ovaj grad i njegova kultura izgledali bi*

potpuno drugačije da je ta zgrada sagrađena ranije. Šta znači život bez umjetnosti i kako bi izgledala Podgorica da nema Gradskog pozorišta? Eto, samo da im to pitanje postavimo, morali bi se zamisliti koja je odgovornost pred njima. To nije samo još jedna kuća i nije samo još jedna stambena zgrada u nizu. To je hram kulture koji ostaje u nasljeđe budućim generacijama. Novi kamen temeljac postavljen je 10. oktobra ove godine. Započeta je izgradnja zgrade Pozorišta na lokaciji nekadašnjeg bioskopa 'Kultura', koji je bio svojevrsan hram nekog prošlog vremena i na to se možda često treba i podsjetiti. Drago mi je da će umjesto kina 'Kulture', ako je već morao da nestane, nići objekat koji je na tom tragu, tako da neće na tom prostoru nastati neki tržni centar, ili nešto slično. Projektom je predviđena zgrada od 5000 m². Pozorište će imati dvije scene i to veliku sa 250 i malu sa 150 mjesta, ali i sve ostale prateće sadržaje koji su potrebni za teatar. Glavni projekat je revidirala stručna komisija i završena je procedura odobrenja za građenje. Vrijednost radova procijenjena je na šest miliona eura, a završetak objekta planiran je za dvije godine. Pretpostavljam da se to odnosi na objekat kao takav, bez unutrašnjih sadržaja: tehnike, akustike i drugih detalja bez kojih nema pozorišne djelatnosti“.

Gradsko pozorište je „povlašćeni podstanar“ u KIC-u Budo Tomović. Taj termin je uveden, kaže direktorica Mrvaljević, jer Pozorište ne plaća KIC-u zakupninu sale. Uslovi u toj zgradi za rad savremenog teatra su daleko od optimalnih. Naprotiv!

„Kada govorim o uslovima u kojima sada radimo, moram istaći da su oni veoma teški i nezgodni, kako sa umjetničkog, tako i sa aspekta vremena u kojem živimo i stvaramo. Sigurna sam da bi u takvim uslovima mnogi odustali od misije. Sa KIC-om 'Budo Tomović' dijelimo salu, ali ta koordinacija je jako zbunjujuća. Dešava se često da se na Velikoj i Maloj sceni naši i njihovi programi preklope, ili da se održavaju istovremeno. Koliko god mi to koordinirali, tu se obično dese neke loše okolnosti koje poremete dogovor. Osim toga, zgrada KIC-a je već odavno zrela za renoviranje. Na spratu su Velika i Mala scena, a u podrumu je scena DODEST-a, gdje se čuje ako neko gore čak i šušne. Onda možete zamisliti u kakvim uslovima se radi. Ono što nama, dramskim umjetnicima posebno smeta u ovoj zgradi je to što ona nije pozorišni ambijent. Sva magija i šarm pozorišta kao takvog, a Gradsko pozorište ima svoj prepoznatljiv šarm, negdje se urušava sa tim neadekvatnim

prostorom. Taj prostor je hladan i nije namijenjen pozorišnoj djelatnosti. Ono što dodatno umanjuje značaj Velike sale KIC- a je njena neakustičnost. Glumca mora čuti publika i u zadnjem redu, a to je teško izvodljivo u uslovima kada imate jednu 'gluvu' salu, koja tjera glumca da se trudi kako bi ga čuo neko u petnaestom ili dvadesetom redu, a ne da se suštinski posveti i živi svoju ulogu na sceni. Zbog tog prostora, mnogo se gubi na kvalitetu same glumačke igre, a glumac je na sceni i u pozorištu najvažniji. No, i pored tih okolnosti, mi uspijevamo da održimo kontinuitet u produkciji, jer mjesečno na repertoaru imamo petnaestak predstava, što je više nego dobro. Kada bi imali sopstvenu kuću, sigurna sam da bi smo svake večeri publici ponudili kvalitetan program. E, tu je razlika između - imati i nemati sopstvenu kuću. Za našu profesiju važna je primamljivost koju jedno pozorište mora da ima u odnosu na svoju publiku. Mi kao ansambl sa ogromnim entuzijazmom prilazimo poslu, iako smo svjesni da je entuzijazam u ovom vremenu malo zaboravljena riječ. Naravno, ne treba sve da počiva na entuzijazmu, ali bez njega se mnoge stvari ne bi desile. Dobro je poznato da nekad i komfor može da pojede ljude. Entuzijazam sa sobom nosi ljubav prema poslu, želju za radom, pošten odnos prema stvaralaštvu i onim čime se bavimo... Ne možemo mjeriti sve tržišnim vrijednostima... Pozorište, sigurno ponajmanje! To ne znači da nam nijesu potrebni uslovi. Ovdje u Bokeškoj 2, su nam kancelarije. Na dva mjesta u gradu su nam magacinski prostori za odlaganje scenografije, kostima, ... Kompletan materijal za rad (reflektori, pozorišna šminka, perike), sve je to u magacinskim prostorima u koferima. Naši dodatni reflektori, naši zvučnici, takođe su u koferima i te kofere mi neprestano odnekud donosimo, ili odnosimo. To je priča za sebe... U svakom pozorištu imate šminkernicu, gdje vas dočeka šminker i osvježi vas. Tu vam je neki mir, okupljate se, koncentrišete, ... Naši šminkeri moraju iz kofera da izvuku sve, da se namjeste negdje tamo u nekom uglu, ili hodniku, ... To više liči na neku filmsku ekipu, nego što je pozorišna. Još jedna važna stvar je da u ovom prostoru nemamo čak ni bife. Dakle, nemamo mjesto gdje se možemo okupljati i gdje građanin koji je uvijek dobrodošao u jedno pozorište, može da sreće neke zanimljive ljude. Nemamo dakle, uslove za valjanu radnu komunikaciju, nego se pozivamo telefonom, dogovaramo se u kafiću, a sve manje se i družimo. Kada govorim o sastajnju u kafani, ne mislim na alkoholisanje, ili na jedan

boemski život koji svi oduvijek pripisuju glumcima. Radi se o neophodnosti postojanja živog razgovora i potrebe za živim dijalogom umjetnika, iz kojeg se stvaraju novi projekti, ideje i zajedništvo, bez kojih pozorišna umjetnost sigurno ne može da postoji. Pozorišna zgrada bi još snažnije, još odgovornije otvorila istinske dijaloge s umjetnicima ne samo iz ovog grada, naše zemlje, već i regiona, koji žele da rade sa ovim, kvalitetnim ljudima. Kod nas rado dolaze honorarni saradnici i reditelji, uprkos uslovima kakvi jesu. Imena neću sada pominjati,

sluha da izabere dobrog čovjeka, a uz to da je on i talentovan i vaspitan i da ima neko pregalaštvo u sebi. Nemjerljiv je njen doprinos kulturi ovog grada... To je ono što je gospođa Popović umjela da radi i uvijek je okupljala prave i kvalitetne ljude. Takvi ovdje danas rade. Puni su ideja i pravi su pregaoci“.

Mrvaljević naglašava da Gradsko pozorište baštini 65 godina trajanja i da je ta priča začeta 27. decembra davne 1951. godine. Savjet Pozorište je prošle godine odredio da se taj datum slavi kao Dan

Detalj sa polaganja kamena temeljca zgradi Gradskog pozorišta

ali imamo jednog reditelja koji će biti uskoro gost u Gradskom pozorištu i koji je evropsko ime ... Njega uzimam samo kao primjer, jer je prepoznao suštinu priče da pozorište čine ljudi, a ne uslovi. Te dijaloge još snažnije, odlučnije i odgovornije mogli bismo da stvaramo možda i osnivanjem nekog budućeg festivala, ili nekih sličnih projekata koji bi mogli mapirati Podgoricu u nekom evropskom smislu. Mi samo možemo dakle da doprinesemo Crnoj Gori i gradu u kojem stvaramo. Gradsko pozorište mnogo znači, jer kvalitet, trajanje, kontinuitet i jedna toplina kojom zrači ovaj teatar, je ono što se zaista ne može zanemariti. Ovo Pozorište je oduvijek okupljao kvalitetne ljude. Vanja Popović, koja je bila dugogodišnja direktorka ove kuće, a potom član Savjeta, imala je dar da prepozna koji su to pravi ljudi i da izdrži sve bez obzira na neuslove. Hvala joj na tome i sigurno da ne bi bilo pola crnogorskih glumaca da nije bilo nje i njenog

Gradskog pozorišta. Taj dan će po prvi put u istoriji ove ustanove biti svečano obilježen i to premijerom dokumentarnog filma „Na putu do kuće“. To je filmska priča o postojanju i radu Gradskog pozorišta, o kojem govore brojni umjetnici, među kojima su: Vanja Popović, Jagoš Marković, Zoja Bećović, Milan Karadžić, Mladen Nelević, Bane Popović, Dubravka Drakić, Nikola Vukčević, Radivoje Beli Lopičić i oni koji su vodili i obilježili rad Gradskog pozorišta. U buduću na Dan pozorišta svake godine dodjeljivaće se nagrada „Vasilije Ivanović Šćućkin“, za posebna umjetnička dostignuća na projektima koje producira Gradsko pozorište. U planu je da se na taj Dan godišnjim nagradama nagrađuju i stalno zaposleni, što je praksa u svim ozbiljnim pozorišnim kućama. Razloga za slavlje ima, jer ovo Pozorište je u minuloj sezoni insceniralo četiri nove predstave, a jedna se ovih dana privodi kraju.

Dramsku scenu za djecu obogatili smo sa dvije

predstave. U pitanju su projekti 'Snežana i sedam patuljaka', koju je prema tekstu Alaksendra Ace Popovića režirao Veljko Mićunović i 'Kod Nojeve barke u 8', koju je po tekstu njemačkog autora Urlika Huba, režirao slovenački reditelj Robert Waltl. Dvije predstave smo radili u koprodukciji. U koprodukciji sa Crnogorskim narodnim pozorištem i Kotorskim festivalompozorišta za djecu uradili smo predstavu 'DA DA Šekspir'. Predstavu je režirao Petar Pejaković. Započeli smo rad sa Borisom Liješević, jednim od vodećih reditelja regiona. Sa njim već neko vrijeme radimo na projektu 'Čuvari tvog poštenja', čija će premijera biti krajem januara naredne godine. Liješević je ideju za taj autorski projekat pronašao u istoimenom stihu crnogorske himne. Taj stih govori o snažnom nacionalnom osjećanju ponosa i časti, tako da će predstava postaviti brojna pitanja, poput onih: Gdje smo mi u odnosu na naše pretke? Šta je poštenje danas za Crnu Goru? Šta smo mi u stanju da žrtvujemo zbog poštenja, časti i obraza, a šta su naši preci bili? Gdje smo mi danas u odnosu na njih? Gdje to griješimo, koje smo to stvari uradili bolje, ako ih ima uopšte?...Boris je svojom energijom okupio čitav ansambl Gradskog pozorišta. Za sada je u projektu angažovano trinaestoro ljudi... U narednoj godini planiramo još četiri nove predstave, a velika je vjerovatnoća da ćemo raditi i još jedan koprodukcijski projekat sa pozorištem koje je u pripremi i koje namjerava uskoro da otvori svoju pozorišnu kuću, a to je Centar za kulturu u Bijelom Polju. Lutkarska scena za djecu, koja je doživjela svojevrsnu renesansu posljednjih godina donijela je brojne nagrade ovoj kući, sa rediteljima koje pažljivo bираmo i to je posebno važan segment rada ovog Pozorišta. Mi smo jedini koji čuvamo lutkarstvo kao takvo u Crnoj Gori. Crna Gora na Akademiji nema školu za lutkarstvo, što je velika greška. Ono što mi možemo da uradimo na tom planu je da kroz rad sa dobrim rediteljima i stručnjacima iz te oblasti, organizujemo master klasove i radionice, gdje će ljudi koji nemaju školu za bavljenje lutkarstvom, moći nešto da nauče. Za sljedeću godinu pripremamo predstavu 'Romeo i Julija'. To će biti lutkarska predstava koju će režirati Emilija Mrdaković. Ona ima dvadesetak godina iskustva u tom poslu i brojne nagrade sa festivala. 'Romeo i Julija' je vanvremenska priča, nešto što pripada lektiri i repertoaru Gradskog pozorišta. Biće to pitka, ali i edukativno obrazovna, pozorišna priča za mlade ljude, ali i za odrasle u formi

lutkarskog pozorišta, urađena u kombinacija lutke i živog glumca. Projekat 'Mi djeca sa stanice Zoo', pripada dramskoj sceni za mlade, a režiraće ga Ana Vukotić. To je prva saradnja te mlade crnogorske rediteljke sa Gradskim pozorištem. Cijenim da smo se hrabro odlučili za taj projekat i biće nam veoma važan. Gost u junu biće poznata i višestruko nagrađivana rediteljka Snežana Trišić. Ona će režirati francuski komad 'Džordž Kaplan', koji će biti izveden na sceni DODEST-a. Pokrenućemo i novi segment u repertoaru Pozorišta. Kroz segment 'Crnogorski klasici za djecu' bavićemo se dramatisacijama poznatih romana za djecu iz pera crnogorskih autora. Za početak smo se odlučili za djelo 'Modro blago', Dušana Kostića, koje će dramatisovati poznati crnogorski dramski pisac Stevan Koprivica. Režija će biti povjerena Staši Koprivici, nekom ko je odrastao uz ovo Pozorište, tako da mi je drago da će i ona sa nama imati prvu saradnju, nakon njenog uspješnog rada u Beogradu i Herceg Novom. Stevo Koprivica je neko ko je u Gradskom pozorištu ostavio ozbiljan trag sa predstavama 'Novela od ljubavi' i 'Zauvijek tvoj', tako da se nadam da će nam i ovo biti dobra kombinacija, podstrek i projekat koji će obilježiti naš rad u narednom periodu. Pored pozorišnih produkcija, planiramo i manji pomak u izdavačkoj djelatnosti, objavljivanjem publikacije o radu Pozorišta u posljednjih desetak godina“.

Bijelo Polje u iščekivanju moderne pozorišne i bioskopske sale Sjeveru Crne Gore treba pozorište

Bijelo Polje bi trebalo tokom naredne godine da dobije najmodernije opremljenu pozorišnu scenu i najsavremeniji bioskop sa 3D projekcijama, pod uslovom da se obezbijede sredstva za realizaciju tog projekta, u iznosu 180 hiljada eura kazao je **Abaz Dizdarević**, v.d. direktor tamošnjeg Centra za kulturu, u izjavi za **Radio Bijelo Polje**, a prenosi podgorička Antena M. Projektna dokumentacija za rekonstrukciju velike scene je spremna, a inicijator tog projekta je Ministarstvo kulture, u cilju razvoja kulture na sjeveru Crne Gore. Dizdarević je u izjavi

građani tog dijela Crne Gore dobili bi adekvatne uslove za rad, ne samo za pozorišnu djelatnost i kinematografiju, već i za druge kulturne sadržaje.

„Nema opravdanja da sjever Crne Gore ne posjeduje jedno profesionalno pozorište. Sve ove navedene inicijative su put ka profesionalizaciji svih segmenata kulture u gradu. Ne možemo preko noći sve rješavati, ali važno je uspostaviti plan koji će se sa sigurnošću realizovati u budućem periodu. Naši glumci, koji su afirmisali i grad i pozorište, podigli su ljestvicu na najveći nivo i možemo reći

Zgrada Cenra za kulturu u Bijelom Polju

za „Pozorište“, potvrdio da su već dobili načelnu saglasnost da se ovakav projekat napravi u Bijelom Polju.

„Uvjereni smo, da bi uz adekvatan marketing cijeli sjever Crne Gore koristio ovaj bioskop. Premijerno bi projektovale filmove u isto vrijeme kao i u Podgorici, Beogradu, Njujorku, ili Londonu. To je put da se privuče pažnja što većeg broja publike, ali i da pokažemo da i ovaj kraj pripada savremenom svijetu“, izjavio je Dizdarević. On je govorio i o mogućoj profesionalizaciji pozorišta kao jednim od prioritarnih planova za naredni period i podsjetio je da je ta priča u Bijelom Polju prisutna dvadesetak godina.

Investiranjem u infrastrukturu kulture,

da se radi o poluprofionalcima. Osim toga, mladi ljudi iz Bijelog Polja se edukuju i već imamo tri akademska glumca: Emir Čatović, Omar Bajramspahić i Petar Novaković. Posebnu sreću imamo da su iz Bijelog Polja porijeklom veliki glumci poput Miše Janketića i sve popularnijeg glumca u regionu Muamera Kasumovića, koji su spremni da pomognu u profesionalizaciji pozorišta“, potvrdio je za „Pozorište“ Dizdarević.

S.M.

Predstavljamo: teatar Rugantino iz Zagreba

Nježni pokret otpora

Nesigurnu i krivudavu glumačku stazu kroz život, posutu mnogim trnjem i ponekom ružom, odabrali su, svako na svojoj strani, i Gordana Gadžić i Ivica Vidović, poznati glumci hrvatskog i južnoslovenskog glumišta. Njih dvoje 1997. godine započinju rad na samostalnom projektu „Ay, Carmela“. Sezone 1997./'98. slabo se toga knjižilo pod stavku katarze. Dok je napolju cvetao neslužbeni

autorski projekt Olje Lozice / glumci: Lada Bonacci, Petar Cvirn, Sanja Milardović, Filip Vidović, „Život je čudo“, Ivice Ivaniševića, režija Gordana Gadžić / glumac Siniša Popović, „Terapija“, Jordana Cvetanovića – režija Maja Šimić / glumci: Luka Dragić, Gordana Gadžić, Siniša Popović, „ThisCasting“ autorski projekt Mirana Kurspahića / glumci: Iskra Jirsak, Sanja Milardović, Mirela

Gordana Gadžić i Ivica Vidović osnovali su teatar Rugantino 1998. godine

totalitarizam, jednoj maloj predstavi uspjelo je što mnogima nije!

Jedno staro ogledalo, dva kofera i vodeći Rundekov song (*Mi smo protiv ugnjetača / I njihovih pomagača / Legionara i fašista / Ay Carmela / Ay Carmela*), tkali su nježni pokret otpora, pričajući o militantnom okruženju gdje beskičmenjaci prolaze, dok časni bivaju ušutkani i zaustavljeni. Premijera predstave „Ay, Carmela“ ujedno je bio i početak teatra Rugantino, koji je te 1998. godine registrovan kao nezavisna umjetnička organizacija u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske.

Od tada pa do danas, ta poznata teatarska kuća, sa Gordanom Gadžić kao izvršnom producenticom, producirala je četrnaest pozorišnih predstava. Značajan trag u hrvatskoj i produkciji regiona imali su komadi: „Moja nuklearna ljubav“,

Videk (Dunja Fajdić), Ivan Bošnjak (Igor Baksa), „Ljubav za početnike“ Jasen Boko - I. L. Lemo - G. Gadžić - režija I. L. Lemo / glumci: Gordana Gadžić, Dubravka Miletić, Ante Krstulović, Ines Cokarić, **Bog masakra**, Yasmine Reze - režija Franka Perković / glumci: Ivica Vidović, Gordana Gadžić, Boris Svrtan, Urša Raukar, „**Sa'će Božo, svaki čas**“ I. Ivaniševića - režija M. Kovač, /glumci: Špiro Guberina, Ivica Vidović, Goran Navojec, Krunoslav Klabučar, „**Antigona u New Yorku**“ J. Glowackog - režija J. Juvančić /glumci: Sreten Mokrović, Gordana Gadžić, Ivica Vidović, Mladen Vulić, Vinko Kraljević, „**Uho, grlo, nož**“, V. Rudana - režija Hana Veček /glumica: Gordana Gadžić, „**U sjeni Green Hilla**“ J. Božanića - režija Marin Carić / glumci: Ivica Vidović, Ljubomir Kapor, **AY, Carmela** J.S. Sinisterre - režija R. Raponja / glumci:

Ivica Vidović, Gordana Gadžić, „*Bit će sve u redu*“, M. Gavrana - režija Z. Mužić /glumac: Ivica Vidović... Odigrano je preko 1000 izvedbi, a glumci su dobitnici nekoliko značajnih nagrada u Hrvatskoj i inostranstvu.

Iz uvida u produkciju vidljivo je kako je Rugantino birao društveno bitne teme vremena,

a zatim i u najvažnijim pozorištima Srbije, BiH-e i Crne Gore. *Ta neprekidna povezanost s pozorišnim umjetnicima regije i danas je komparativna prednost Rugantina. Poštovanje i povjerenje koje su sticali godinama, uzajamno je i to to je bitan preduslov i buduće intezivne i uspješne saradnje.*

Teatar Rugantino je prisutan na svim

pokušavajući da u svom mikroprostoru upozori na pogubnost šutnje umjetnika, duboki osjećaj nepripadanja novonastalim sredinama. Teatar je često birao ne tako poznate autore, a imao je i nekoliko hrvatskih praižvedbi, čime je promovisao potpuno nove dramske pisce. Na repertoaru Rugantina najčešće su hrvatski književnici, poput: Ivaniševića, Matišića, Šoljana, Rudana, Stojsavljevića, ali i srpski: Cvetanović i Petrović. Njihova djela su zastupljena u više od polovine produkcije Rugantina. Teatar je posebno ponosan na inscenaciju Španca Sinisterra, Poljaka Glowackog, i Francuskinju Rezu, koja je najkomercijalniji izbor, no tematski komplementaran s ostalim repertoarom. Ono što je bitno obilježilo rad Rugantina u proteklih osamnaest godina postojanja su gostovanja u Hrvatskoj i regiji, a njegovi ansambli su imali i zapažene nastupe u SAD-a i Kanadi. Ono što ovo Pozorište čini posebnim, je činjenica da je to prvi hrvatski teatar koji je poslije rata (2000. godine) odigrao svoju „Carmelu“ u Beogradu (Atelje 212),

značajnim festivalima u Hrvatskoj i van njenih granica. Nekoliko puta uspješno su se predstavili na Marulovim danima u Splitu, Festivalu glumca u Vinkovcima, Splitskom ljetu, Zadarskom kazališnom ljetu, a zapažene nastupe imali su na: Bihaćkom ljetu, Zeničkom proljeću, Kazališnom festivalu u Tuzli, Pozorišnom maratonu u Somboru, Međunarodnom festivalu glumca u Nikšiću, Festivalu mladog glumca u Banja Luci, Zeničkom proljeću, Joakim Inter Festu u Kragujevcu, Teataru u jednom dejstvu u Mladenovcu, Barskom ljetopisu i Hercegovskim aprilskim svečanostima.

U Rugantinu cijene da je produkciji, kao u svakom iole ozbiljnom teatru, neophodna izdavačka djelatnost, pa su nedavno u saradnji s međunarodnim multimedijalnim centrom *Interkultura* pokrenuli izdavanje monografije o Ivici Vidoviću, za koju se očekuje da će pred čitaocima biti u martu, 2017. godine.

Pripremio teatar Rugantino

Branislav Lečić o umjetnosti, pozorištu i glumi

Bog daruje umjetnike

- „Onaj ko nije iskoristio svoj dar, napravio je veliki grijeh i to najveći i prema čovječanstvu i prema Bogu“.
- „Pozorište liječi mental, a ponekad spašava i tijelo. Ono širi prostor, percepciju, vidike... Zbog toga pozorište ima sjajnu, svijetlu budućnost. Ljudi i kada sve izgube, mogu u njega da se sakriju“.

Razgovarala: *Slavojka Marojević*

Branislav Lečić, poznati beogradski glumac impresivne glumačke pojave, već tri i po decenije uspješno „caruje“ pozorišnom scenom, za šta je više puta nagrađivan, a među brojnim esnafskim priznanjima su Sterijina, kao i četiri Godišnje nagrade JDP-a, čiji je član od 1981. godine. Jedan je

utočište, već je vidi kao spasitelja ljudskog duha, ali i tijela.

„*Da nema umjetnosti, bez obzira bila to ona populistička, ili elitistička, ovaj svijet bi nestao. Umjetnost je ta koja ne tako agresivno vidljivo nameće čežnju za idealom. A šta je drugo vjera i odnos prema Bogu, nego taj ideal. Čežnja za savršenstvom, doživljajem, projekcijom*

od osnivača najznačajnijih alternativnih pozorišnih grupa, koje su značajno unaprijedile pozorišni život u Srbiji. Igrao je i u drugim pozorištima i autonomnim produkcijama, kao i na filmu i TV-i, a bavio se uspješno i režijom. Upečatljive rediteljske rukopise ostavio je ne samo u matičnom teatru (JDP), već se rediteljski dokazao i u Nacionalnom teatru u Atini, Grad - teatru u Budvi i Bitef teatru. Umjetnost je za Lečića ne samo izazov, ili njegovo

nekakvog kosmosa i zapažanja suštinskog bitno je determinišu. Ta potraga za suštinskim je sastavni dio ljudske duše i bilo bi zaista poražavajuće kada bi se čovjek sveo na materijalne i narcisoidne želje. Onda bi jednostavno nestao razlog života. No, to su sve prepreke na putu, koje bi čovjek trebao savladati. Svako od nas ih dobija zahvaljujući nekom karmičkom nasljeđu, ili ih jednostavno nosi u genima, vaspitanju i zatečenoj kulturološkoj

situaciji. Umjetnost je vodilja, svjetionik koji nas gura da budemo bolji, savršeniji... Nekome je to dato da tangetira, da postavlja... Kada imate takve, onda su to u pitanju veliki umjetnici. Oni postavljaju repere čežnje i nastojanja... Istovremeno, nekome je dato da razradi put do toga, isto kao umjetnik. Nekome je, opet, dato da ide tim putem i da vidi svjetlo kroz svu ovu materiju, antagonizme i bol koju život nanosi. On je tu da pokaže da ima izlaza i da je postojanje svrha i kad boli i kad se muči. To

je veliki grijeh i to najveći i prema čovječanstvu i prema Bogu. To je jednostavno tako, jer kada bi smo bili svi isti, čovječanstvo bi nestalo. Ako Bog daruje nekome talenat i smisao za nešto, to znači da on ne daruje samo zbog njega, već i radi drugih, da bi preko tog čovjeka drugi osjetili da postoji ta neka dimenzija, a dužnost obdarenog je da je artikuliše“.

Za Lečića je gluma „moćno sredstvo istraživanja duše i potraga za istinom. Kroz bogato

Branislav Lečić u predstavi „Crvena“, na sceni Nikšičkog pozorišta

je zadatak umjetnosti! Uopšte ne sumnjam da ona, kao takva i sa tom otrežnjavajućom ulogom, može da ode u 'ćošak', da se tamo sakrije, ili skrajne. Zbog toga se često dešava da kada je najviše 'skrajnu', umjetnost ima najveću moć. To je zbog toga što se čovjek mora braniti od besmisla koje nudi 'bezyjerništvo'. To 'bezyjerništvo' može da bude vrlo intelektualno jako, da bude artikulisano i angažovano, ozbiljno tiransko, sa pokoravajućim elementima duše. Zbog toga umjetnik koji ima dara, mora da se izrazi u bilo kojim okolnostima. To je njegova provjera snage moći. On mora da govori stvari koje osjeća i prepoznaje kao božanski element u sebi... Bog daruje umjetnike... Oni su darivani... Onaj ko nije iskoristio svoj dar napravio

iskustvo na sceni, spoznao je „da je cio život jedno ozbiljno pozorište, nekad neozbiljno, dosadno, nekad vrlo zanimljivo, bolno i krvavo“. Ono je za njega, 'od kako je čovjeka i vijeka' uvijek postojalo i postojaće, bez obzira na eru tzv. virtuelne stvarnosti.

„Pozorište nikada neće nestati. Neka to bude jasno. Ovu moju tvrdnju mogu, evo sad odmah, da potpišem. Zašto razmišljam tako? Zato što je pozorište ritualna stvar. Pozorište je mjesto u kojem se uživo, pod jednim okvirom, uslovno rečeno laži, dešava istina. Pozorište je sublimacija tog trenutka, pogotovo kada je u pitanju književno djelo, bez obzira da li se radi o klasiци, ili nekom savremenom piscu, o domaćem, ili stranom autoru – sasvim je nebitno. Bitno je da on svojim

promišljanjem i pričom aktuelizuje temu. No, za to mu je potreban glumac. A, to je čovjek, koji stoji tu pred publikom i sa svojom vještinom, ali i uz pomoć svih drugih koji su uključeni u taj process, stvara nevjerovatan vizuelni osjećaj uživo. Pozorište je metafizički osjećaj prisustva živih bića, ljudi koji istovremeno zavise od istog prostora. Daću samo jedan primjer: igra se predstava na otvorenoj sceni i pada kiša. Ako pada kiša, nije pala predstava. Dakle u tim situacijama svi učestvuju i publika i glumci. Kada je gledalac u sali, takođe učestvuje u pozorišnom činu, jer gleda živog čovjeka ispred sebe. Ta činjenica je posebno važna za ozdravljenje ljudske duše. Pozorište je jedina živa umjetnost, zbog toga je ona posebna i neuništiva. Sa druge strane pozorište ima funkciju da bude ogledalo društva, ali i pojedinca. Kontakt sa pozorištem je u stanju da izliječi ljudsku dušu, ili da je usmjeri ka boljem pravcu. Čovjek kada je u pozorištu, on preispituje sebe, provjerava svoje vrijednosne sisteme, životne zamke, pronalazi rješenja, uglove gledanja na datu stvar, pojavu, mišljenje, ocjene, ili stavove iz priče. Duško Kovačević je rekao: 'Ako samo jednog čovjeka koji je došao u publiku spasimo, mi smo ostvarili misiju'. Aristotel navodi: 'Svaka tragedija je nedovršena komedija'. To znači: samo jedan korak od tragičnog i eto smijeha, a smijeh spašava od zlih, destruktivnih misli... U tome je, i to vrlo konkretna, funkcija pozorišta. Pozorište liječi mental, a ponekad spašava i tijelo. Ono širi prostor, percepciju, vidike... Zbog toga pozorište ima sjajnu, svijetlu budućnost. Ljudi i kada sve izgube, mogu u njega da se sakriju. Pozorište je mjesto susreta čovjeka sa čovjekom u publici, ali i sa čovjekom na sceni. Ono je zbog toga ritualno i predstavlja jedinstvo mnogo čega. Stalno sam razmišljao o njegovom porijeklu. Mislim da je pozorište počelo u pećini, kada je čovjek lovac, kao otac, svojoj djeci pred spavanje pričao priče, u kojima je dočaravao lov, a pokretima tijela i prstiju pravio sjenke životinja na zidu pećine. Roditelji su te priče pričali ne samo zbog djece, nego i zbog sebe, jer su uživali u tome, neko kao narator, a neko je slušao i gledao pažljivo. Bez emocije i prisustva čulnog nema pravog pozorišta, a ni dobrog glumca“...

Lečić je osnivač Edukativnog centra „Lekart“, sa ciljem da pomogne, kako kaže „svakom čovjeku bez obzira na godine i prethodno profesionalno iskustvo da otkrije sebe i kroz umjetnost pronade put samoostvarenja i sreće. Iako se, pored glume u pozorištu, filmu i na televiziji, bavio uspješno i

režijom, posao glumca za njega je pravi izvor sreće i kreacije. Podrediteljski glumački rukopis za ovog glumca bitno određuje boje pozorišnim komadima.

„Taj, kako Vi rekoste podrediteljski rukopis, je neophodan svimiskusnim glumcima. Reditelj koji hoće da ubije tu boju, nema dobre namjere prema sopstvenom - rediteljskom djelu. On mora upotrijebiti glumca, sa svim njegovim kreacijama, vizijama... Naravno, u tim odnosima postoje čitave nijanse. Mene su pozorište i gluma kao fenomen zanimali cio život i to iz svih uglova. Ne postoje glumački mediji koje nijesam posjetio, obišao, ili radio u njima, počev od nahovanja animiranih crtanih filmova, pa do velikih rola na sceni, ili na otvorenom prostoru, u velikim amfiteatrima. Zašto? Zato što me je interesovalo sve u vezi pozorišta. Posebno režija. Ja imam dosta režija i one su prosto rečeno dio mene. Kada glumim, ne umijem samo glumački da razmišljam. Moj glumački rad se zasniva na rediteljskom promišljanju, koje je posljedica moje uloge u predstavi. Ako mi se desi da ne razumijem rediteljsku namjeru, uvijek razmišljam i tim razmišljanjem dođem do namjere reditelja. Iz toga proizilazi taj podrediteljska glumačka sposobnost. To su, uostalom, dva posla koja su u čvrstoj međusobnoj vezi. Jedno bez drugog ne može. No, znam ljude koji ne razmišljaju tako. Privilegija je imati sklonosti da se razmišlja o cjelini i da je udahnujemo. Tako neki glumci i postanu reditelji i rade rediteljske postavke, ili imaju rediteljski postupak u izgradnji lika. To je za mene negdje u harmoniji. Dobar reditelj se uvijek obrađuje glumačkim rješenjima i neće ih dočekati kao udar na sopstveni izraz, ime, kreaciju... Ako je dovoljno oslobođen tereta ega on će shvatiti da li je to dobro, ili loše za njegov rad. Ako je to dobro, zašto bi onda on to dobro odbijao. Glumac čak može da produbi rediteljsku zamisao i tada se desi onaj pozitivni sudar intelekta i emotivnosti, vještine i zanata. Reditelj i glumac, njihovi poslovni odnosi su neka vrsta kompatibilnosti sa skrivenim, metafizičkim značenjima“.

Vojislav Voja Brajović o pozorištu i umjetnosti nekad i sad

Prohtjevi danas opsedaju čovjeka

- „Pozorište ne mijenja svijet, ali utiče na promjenu svijesti, tjera na razmišljanje, produhovljava... Ono utiče na dušu ljudi, bili oni svjesni toga, ili ne“.
- „...Uprkos svemu ne mogu da ubijem nadu. To bi bilo besmisleno i neodgovorno. E, drugo je pitanje: Da li ću ja doživjeti neko bolje vrijeme, koje će postaviti prave sisteme vrijednosti. Nijesam siguran?! Mislim čak da li će to doživjeti i moja djeca, jer svijet hrli u nepoznato“.

Razgovarala: *Slavojka Marojević*

Vojislav Voja Brajović još od ranih tinejdžerskih dana bio je naklonjen umjetnosti. Divio joj se u svojoj mladosti, uprkos tuberkulozi koja je mutila njegove snove. Na svu sreću, ne zadugo, jer je, za to vrijeme opaku bolest savladao i onda ga više nije moglo ništa zaustaviti u želji da stane na scenu,

ili pred kameru. Uspjesi i nagrade su se redale. Dobitnik je gotovo svih velikih glumačkih nagrada, među kojima su i tri *Sterijine* i *Dobričin prsten*. Danas, kada iza sebe ima impozantan broj pozorišnih rola u JDP- u i na scenama vodećih južnoslovenskih produkcija, četrdesetak uloga u filmovima i oko stotina sati snimljenih TV serija i drama, Brajović sa istim, ili još većim žarom, govori o svojoj profesiji i značaju umjetnosti uopšte. No, za njega je pozorište nešto posebno, jer se dešava u trenutku i nikad više.

„Scenska umjetnost je nezamjenljiva, jer osim što se dešava u trenutku, ona je i sredstvo u kojem se vrhunska svjetska literatura interpretira, oživljava i približava na najbolji mogući način. Pozorište ne mijenja svijet, ali utiče na promjenu svijesti, tjera na razmišljanje, produhovljava... Ono utiče na dušu ljudi, bili oni svjesni toga, ili ne. Ja imam običaj da kažem da svaki čovjek može da bude glumac. Ne znam tog čovjeka koji nešto ne može da uradi, ali to ipak nije umjetnost. Umjetnost

u glumi je kada glumac uspije da uvuče gledaoca u svoje emotivno stanje i to tako da onaj ko ga gleda bude saučesnik u onome što se dešava na sceni. Pozorišna, scenska umjetnost je neprevaziđena i neće se prevazići. Ja za sebe kažem da sam pozorišni glumac. Zašto? Zato što u pozorištu imam privilegiju da se suočim sa vrhunskom literaturom, sa velikim piscima, misliocima, koji su sa nebesa gledali život, ljudsko biće i njegovu sudbinu. Kada sam na sceni trudim se da ne promijenim ni jednu, jedinu riječ, ili njen smisao. Zamislite šta bi se desilo da izmijenite red riječi kod Njegoša. Sve bi izgubilo smisao. Ima u glumi, naravno, prilika kada se to može uraditi, posebno na filmu, ili televiziji. Druga je stvar pozorište. Tu se to ne smije desiti. Zbog toga posebno volim pozorište i zato mi se mnogo 'ne primaju' ovi drugi mediji. Na filmu, ili televiziji glumac ima zamišljenog partnera - publiku. U pozorištu je to sve neposredno i živo. Zato je ono izazov za mene. Pozorište je moja inspiracija i težnja...“

Vojova iskrena zaljubljenost u dramsku umjetnost u svim njenim segmentima je toliko jaka da ga ni velika popularnost koju je stekao kao filmski i televizijski glumac, nije odvušla, ili makar na kratko skrajnula sa dasaka, čak ni u vrijeme kada su filmska umjetnost i kinematografija carovali.

„Postojala su krizna vremena za pozorište, recimo u naletu filmske industrije, ili kada iz ovog, ili onog razloga u pozorištu nema gledalaca. No, to ništa ne znači! Primjer: predstavu „Voz“, koju izvodim sa Branislavom Trifunovićem, najčešće izvodimo pred punom salom. Igrali bi smo je isto i da nema nego dva gledaoca. Zato kažem da je u pozorištu presudna ta radost igre. To je posebno zadovoljstvo koje se ne može mjeriti ni sa čim i niko to zadovoljstvo ne može imati kao što ga ima glumac na sceni. Uvijek sam zavidio muzičarima, zato što muzikom i apstrakcijom mogu da probude nešto što se zove emotivno uzbuđenje“.

Brajović tvrdi da neki etablirani reditelji rade reciklirajuće režije. Na reditelju je da od glumca izvuče veliki dar, kaže ovaj poznati glumac, pojašnjavajući odnos glumca i reditelja na sceni.

„Glumci su se uvijek bavili režijom. 'Voz' je moj rediteljski prvijenac i kada sam rekao da se više neću baviti režijom, nijesam mislio na bilo što drugo, osim što nemam dovoljno vremena da se posvetim režiji. Tu predstavu sam pripremao godinu i po, skoro dvije. Reditelji nemaju takav odnos, prihvatili mi to, il ne. Nekako idu 'trbuhom za kruhom' i onda neki od njih recikliraju ranije režije, ili pokušavaju da urade četiri do pet predstava godišnje. To posebno rade oni koji su etablirani. Pitanje je uopšte koliko oni tako mogu da prostudiraju tekst koji rade. Osim toga, reditelji se često bave konceptom, a ne suštinom. Glumci su nažalost u toj situaciji da budu hipokrizne ličnosti, ne zato što glume ovo, ili ono, nego zato što ne mogu da odbiju, ili da budu poslušni, ili u krajnjem otaljavaju posao, a onda računaju: 'Scena je moja i ja ću uspjeti da dovršim'... Međutim, bez dobrog reditelja teško da se može glumac iskazati u punoj snazi, svojoj umjetnosti i talentu koji mu je Bog dao. Reditelj je tu da prepozna njegov veliki dar i da ga oslobodi da može da djeluje. Ja sam težak kada je u pitanju rad. To je poznato i ja sam toga svjestan. Što god da radim, ja se trudim da to uradim na najbolji mogući način, pa makar mi bila ponuđena najveća budalaština. Trudim se da budem najbolji... Takav sam u ovom poslu, bez obzira da li je riječ o filmu, televiziji, ili pozorištu“.

Vodeće ime jugoslovenskog filma i pozorišne scene, sa sjetom se prisjeća minulog vremena, koje je kaže on, uprkos totalitarizmu vodilo računa o kulturi. Kultura, prema ocjeni Brajovića, nikada nije bila zavidna djelatnost.

„Kažu da živimo u vremenu tranzicije, a nijesam siguran da smo je preživjeli. Lično sam taj proces doživio kao 'nešto u ništa', ili 'ništa u ništa'. To je najgore što se može desiti svima, ne samo kada je kultura u pitanju. Da budemo realni - vrijeme velike, Titove Jugoslavije je bilo vrijeme totalitarističkog sistema. Ljudi su se i tada plašili kulture i umjetnosti, iako su joj vrata bila širom otvorena. Tadašnji sistem je shvatio da sa kulturom može najbolje da promoviše državu. Da podsjetim – pedesetih godina minulog vijeka, država je bila oslobođena i od stega Rusije i zapadnih zemalja. Pametni, mladi ljudi savjetovali su druga Starog

da kulturom promoviše državu. A, Jugoslavija je bila mlada država, jedan novi svijet. Oni su bili svjesni toga i zato su vrata umjetnosti bila otvorena, kako pozorištu, filmu, tako i slikarstvu i muzici. Prihvaćena je, recimo rock muzika, a u pozorištu smo redovno igrali Tenesi Vilijamsa, Sartra... Istovremeno, nijesmo imali nikakvo gađenje prema narodnoj muzici. To je bila etno muzika, koja nije ružila narod. Nije bilo kiča, ni šunda koji se lijepi za čovjeka. Bilo je nešto drugo... No, kada govorimo o kulturi generalno, ona nikada nije bila zavidna djelatnost. Evo primjera: u jeku moje najveće popularnosti dešavalo mi se da nijesam imao novca da kupim deset čevapčića. Plakao sam zato što je poskupio benzin. Ja sam imao kola koja je moj otac kupio invalidskim kreditom. Nijesam imao stan. Drali su nas kiradžije. Hoću reći da nije bilo ni u to vrijeme blagostanje, ali je bilo nešto što je nezamjenjivo. Bilo je puno povjerenja u ljude, više ljubavi, drugarstva... Iz toga su se radala dobra djela. Kada govorimo o svim ovim relacijam i datim okvirima, moramo imati u vidu da je kultura, prije svega, njegovanje. Ako postoji samo jedna atmosfera u društvu, onda se može iznjegovati i iznjedriti nešto što je vrijedno u toj okolini koja nas drži zajedno. Ne može se čovjek posmatrati kao jedinka. To je nemoguće. No, uprkos svemu ne mogu da ubijem nadu. To bi bilo besmisleno i neodgovorno. E, drugo je pitanje: Da li ću ja doživjeti neko bolje vrijeme, koje će postaviti prave sisteme vrijednosti? Nijesam siguran?! Mislim čak da li će to doživjeti i moja djeca, jer svijet hrli u nepoznato. Dekadencija je blaga riječ za ono što nas čeka. Ne znam šta je to i kuda sve ide... Te brze komunikacije zaposjele su djelove ove planete gdje postoje ljudi koji žive drugačije. Oni su bili nekako zatvoreni u svom životu. Živjeli su lijepo bez prohtjeva koji sada opsedaju čovjeka. Očit primjer: danas ima duplo više mobilnih telefona, nego ljudi na planeti. Pitam se po ne znam koji put: Gdje taj tehnološki napredak vodi čovjeka?“

Voja Brajović često boravi u Crnoj Gori. Igrao je za Crnogorsko narodno pozorište u Podgorici: Igumana Stefana iz „Gorskog vijenca“, za koju je dobio Sterijinu nagradu, Ardaliona i Godišnju nagradu CNP-a; Toma u „Party time“; Tetereva u „Malograđanima“; Torvalda u „Nori“, kao i Danucija u „Montenegrinima“ (koprodukcija CNP i Grada teatra Budve). Vojislav Brajović je proglašen doživotnim počasnim članom CNP-a.

Oda Dragana Nikolića Beranama i Crnoj Gori

Crna Gora je Gagijeva postojbina

„Kada me je Lim na svom povratku iz Crnog mora u Berane vratio, kao da sam se sa zemlje u nebo spustio, kao da sam niz sebe silazio, od dna punio. Mene je u meni bivalo sve više...“

Piše: Amer Ramusović

„...Minsko polje ispod mojih nogu. Ne znam da li da pođem desno ili lijevo? Moja porodica je samo jedan kamen koji je Lim odnio i obećao da će nas vratiti. Lim je čudna rijeka, umjesto da ka svome moru teče, izabrao je da ide okolo, da Drinu traži, pa sa njom i Savom, Crno more puni. A možda ni to nije slučajno?! Iz Crne Gore u Crno more i nazad. Toliko mu je trebalo da me vrati oda-

kle sam iziskrio, a znao sam odakle sam krenuo i svake večeri, godinama sebi objašnjavao, da bi danju zaboravljao. Kada me je Lim na svom povratku iz Crnog mora u Berane vratio, kao da sam se sa zemlje u nebo spustio, kao da sam niz sebe silazio, od dna punio. Mene je u meni bivalo sve više. Evo stojim na Komu Vasojevom i čujem riječi: Krš se ispravio, oko njega pleme iskupilo. Evo će hiljada godina kako stoji kamen na kamenu, giljan koji nikog ne razdvaja, a u njemu svak svoj dio ima...“.

Tako je zapisao o Limu i Crnoj Gori, Dragan Nikolić, legendarni glumac, za kojim tuga i minut ćutanja još traju. Tačnije ovo je samo

dio njegovog govora, kojim se, početkom maja, 2013. godine, obratio Berancima i onima koji su porijeklom iz tog kraja Crne Gore, u Velikoj sali Kolarčevog univerziteta na Studentskom trgu. „Veče Beranaca u Beogradu“ okupilo je više od osam stotina ljudi porijeklom iz Crne Gore i Berana, koji su bili oduševljeni Gagijevim govorom, kojim je na najljepši mogući način iskazao svu svoju ljubav prema postojbini. Nikolićevo obraćanje ispraćeno je salvom aplauza koji su dugo te noći odjekivali čuvenim beogradskim hramom prosvjete, obrazovanja i kulture. Dugo je među Berancima prepričavan događaj sa Kolarca i Draganove riječi koje su odzvanjale u srcima svih onih koji su to veče bili u povodu predstavljanja Berana u Beogradu i koje će im ostati u trajnom sjećanju i po Gaginim izgovorenim riječima posvećenim postojbini i „**kamenu koji je odnio Lim ali i vratio od tamo odakle je iziskrio**“.

Svima je poznato da je Dragan Nikolić ostvario u svojoj bogatoj karijeri više od stotinu uloga, bez kojih se ne može zamisliti jugoslovenska i srpska pozorišna i filmska i umjetnost. Vjerovatno mnogo toga o njemu je znao veliki broj ljudi, prije svih, starije i srednje generacije iz vremena bivše nam zajedničke domovine, ali se malo zna, ili to nije mnogo spominjano da su Gagini korijeni iz Crne Gore, tačnije iz Berana. Preci Dragana Nikolića porijeklom su sa Buča pored Berana i prezivali su se **Živković**, a pripadaju bratstvu **Mićović**. Njegov djed Radonja, iz nepoznatih razloga, pješke se zaputio sa rodnog Buča ka Srbiji, Šumadiji, kao i brojni žitelji Crne Gore, i tako je stigao do Beograda, gdje se skrasio i oženio djevojkom iz Grocke. Novo prezime Nikolić uzeo je po pretku Nikoli. Dragoslav - Dragan Nikolić rođen je 20. avgusta 1943. godine u Beogradu, od oca Dušana i majke Jelene, koja je bila iz Jagodine. Rastao je na Crvenom krstu, gdje je i završio osnovno školovanje, a upisao se i u Četrnaestu gimnaziju, koju je napustio i prešao je u Ekonomsku školu. Pošto je od malih nogu volio glumu, smatrao je da je predodređen za nju, pa se i upisao na studije glume na FDU u Beogradu, kao najmlađi student generacije, jer mu je bilo svega sedamnaest godina. Njegova sudbina kao glumca

...Pozorište...

određena je 1964. godine, manjom ulogom u filmu „Pravo stanje stvari“, gdje je i jedini put potpisan pod svojim krštenim imenom – Dragoslav. Njegovo drugo ime, koje je dobilo svojstva značajnija od običnog nadimka, Dragan, označeno je greškom u najavi u televizijskoj seriji „Dovoljno je ćutati“ iz 1965. godine. Dvije godine kasnije, svoj jugoslovenskoj javnosti pokazao je da se na našem filmskom nebu pojavila nova zvijezda - zbililo se to u filmu **Živojina Pavlovića „Kad budem mrtav i beo“!**

izgradi malu kućicu o kojoj je maštao i o njoj pričao prije nekoliko godina u gradu na Limu:

„Ako bude zdravlja udišaću tokom ljetnih mjeseci svježeg i čistog vazojevičkog vazduha“.

Crna Gora za njega je bila dar prirode i istorijskog i ljudskog poštovanja, pa joj se uvijek rado vraćao i koristio svaki slobodan trenutak da bude između mora i planina koje, kako je često isticao, nema niko na svijetu...

Među Berancima danas, nakon Draganove smrti, sve više se razgovara o tome da se Crna Gora,

Dragan Nikolić sa mladim Berancima

Odbornici lokalnog parlamenta u Branama donijeli su 2011. godine odluku da mu se dodijeli povelja **Počasnog građanina Berana**. Sa tom Poveljom se do kraja života ponosio i isticao u svakoj prilici da je konačno shvatio da je podjednako iz Berana i sa Crvenog krsta, gdje je i proveo godine svog djetinjstva i života. Zato su ga Berane i postojbina svojih predaka sve više interesovale. Buče, za koje je govorio „Buče na Limu“ je namjeravao da posjećuje do kraja svog života. Nažalost dugotrajna i teška bolest koja je uzimala sve više maha spriječavala ga je da na djedovini

prije svega Berane, oduži Draganu tako što će makar jedna ulica, nositi njegovo ime. To je zaslužio filozof prirode, zaljubljenik u more, Lim i Crnu Goru, vitez, sanjar i princ glume – Dragan Nikolić.

Spektakl nikšićkih, podgoričkih i barskih balerina u CNP-u „Čipolini“ o borbi dobra i zla

• *Baletski spektakl „Čipolini“ pokazao je da je balet u Crnoj Gori u usponu i da mlade balerine iz Nikšića, Podgorice i Bara osvajaju publiku virtuosno ukubinovanom igrom, pokretom i muzikom, pričajući velike priče svjetske literature na najljepši mogući način.*

Baletski spektakl „Čipolini“, kojeg su nedavno na Velikoj sceni Crnogorskog narodnog pozorišta izvele učenice Baletske škole „Princeza Ksenija“, pokazao je da je balet u Crnoj Gori u usponu i da mlade balerine iz Nikšića, Podgorice i Bara osvajaju publiku virtuosno ukubinovanom igrom, pokretom i muzikom, pričajući velike priče svjetske literature na najljepši mogući način. Rezervisane karte deset dana pred repremijeru, sala ispunjena do posljednjeg mjesta, ovacije publike na kraju svake scene, ne dozvoljavaju mjesto patetici.

Katje Petrovske i njenih asistenkinja: **Ane Halas**, **Emme Veljić** i **Svetlane Teidiline**, sa narativnom scenografijom **Vane Prelević**, te živopisnim kostimima **Opere DONJECK** iz **Ukrajine** i muzikom poznatog ruskog kompozitora **Karema Hačaturjana**, donio je novo iščitavanje tog dramskog baletskog komada, nastalog iz djela Đanija Rodarija, jednog od najpoznatijih italijanskih pisaca za djecu, dobitnika Andersenove nagrade. Čipolino je fiktivni lik koji se, po prvi put pojavljuje iz pera Rodarija, pod naslovom „Priča o Čipolinu“ (II

Jovica Begojev, prvak beogradskog Narodnog pozorišta sa crnogorskim balerinama

Naprotiv! Ta studena decembarska noć u Podgorici odisala je toplinom i ljepotom, koju samo mladost i umjetnost na upečatljiv način mogu da pruže. Zauzvrat, oduševljena publika je virtuosnost velikog baletskog ansambla nagradila aplauzima, a crnogorski mediji iste večeri i dan poslije, objavljivali su osvte na „Čipolinija“, a u njihovim najavama i naslovima dominirala je riječ - spektakl.

Ubjedljiv koreografski i rediteljski rukopis poznate umjetnice **Nacionalne opera iz Sofije**

romanzo di Cipollino). Djelo je takođe poznato po njegovom izmijenjenom, kasnije datom nazivu „Avanture Čipolina“ („Le avventure di Cipollino“), iz 1957. godine. Posebnost ovog literalnog djela je u tome što priča priču o borbi dobra i zla, političkom ugnjetavanju, odnosno potlačenih i progoniteljima, a namijenjen je djeci. Priča je postala toliko popularna da je, po njoj 1974. godine u ukrajinskom akademskom baletu „Ševčenko“ rađen i balet.

Verzija u produkciji Baletske škole „Princeza

...Balet...

Ksenija“ je premijerno izvedena 2002. godine, a obnovljena je 2014. Ovogodišnja repremijera izdvojila se od prethodnih varijanti po još komičnoj interpretaciji teksta, koja iz sekunde u sekundu donosi promjene na sceni, darujući publici, bez obzira da li su u pitanju djeca ili odrasli, uzbudljivu i dinamičnu radnju sa tri igrokazna čina. Na sceni se smjenjuje 176 balerina, koje uz **Jovicu Begojeva, prvaka**

se ta energija prenijela publici“, kazao je prvak beogradskog baleta.

Radost i pozitivne utiske nakon izvedene predstave nije krila ni koreografkinja Petrovska, koja, kako je rekla novinarima, uvijek rado dolazi da radi u Crnu Goru. Ona je posebno zadovoljna što ova predstava ima svoj decenijski život i što uvijek iznova dočarava tu, u svjetskoj literaturi, poznatu

Mlade balerine na Velikoj sceni CNP-a

beogradskog **Narodnog pozorišta**, koje mimikom, pokretom i plesom, „baštensku priču“ usređuju na Čipolinija, mladog luka i njegovu borbu da prekine nepravedan odnos vlasti neobične kraljevine prema povrcu, odnosno nedužnom stanovništvu grada. Voćna aristokratija, sa princom Limunom na čelu, koju podržava nadmeni don Paradajz na okrutan način pokušava da održi svoju moćnu i privilegovanu poziciju. U prvi plan ova baletska predstava postavlja važnost drugarstva i slolidarnost, posebno u momentima kada je zajednica suočena sa naizgled nepremostivim teškoćama. Nakon svih peripetija, sloga i prijateljstvo pobjeđuju, a veselje i ples dugo traju.

Osim zanimljive, edukativne priče, podgoričko-barsko-nikšićki „Čipolini“ je osoben i po brojnom ansamblu, koji je na „akademske nivou“ iznio tu duhovitu dramu. Uigranost baletskih pokreta i glume doveden je do najsitnijih detalja, tako da mlade balerine na sceni djeluju kao jedno biće. To zapažanje istakao je poznati baletan Begojev, koji je u izjavi za medije posebno apostrofirao umješnost djece na sceni. Komad je, prema njegovoj ocjeni tehnički, odnosno igrački veoma zahtjevan i obojen je u svim segmentima glumačkim elementima.

„Trebalo je dosta truda i rada, a nadasve talenta, a to ova djeca imaju, kako bi se postigao fantastičan partnerski odnos na sceni i kako bi

priču. **Vanja Pantović**, producentica i direktorka projekta pojasnila je da je projekat „Čipolini“ podrazumijevao dugotrajan proces, jer je okupio oko stotinu osamdeset balerina i njihove roditelje, a u producentskom timu su uključeni gosti iz zemlje i inostranstva: soliste, pedagoge, koreografe, asistente, ali i veliki broj roditelja. *„To je bio poduhvat koji smo pripremali za scenu Crnogorskog narodnog pozorišta, na kojoj nastupamo već šest godina, afirmišući klasični balet, koji zaslužuje svoje mjesto u crnogorskom društvu“*, zaključila je Pantović.

Baletsku predstavu „Čipolini“ uskoro će moći da odgleda i nikšićka publika na sceni Pozorišta. Nikšićke balerine, prema rediteljskoj i koreografskoj podjeli u „Čipoliniju“, iznose važne uloge i tokom najvećeg dijela predstave prisutne su na sceni.

U zgradi Nikšićkog pozorišta od prošle godine, u baletskoj sali i jednoj učionici, u saradnji sa Školom „Princeza Ksenija“ odvija se nastava po normiranim nastavnim planovima i programima za četrdesetak učenica pripremnog i prvog razreda. Njihovi nastavnici su izuzetno zadovoljni i naglašavaju njihov talenat, ali i odgovornost i poštovanost, što su dokazale i svojim učešćem u pripremi i izvedbi „Čipolinija“.

S. Marojević

KIC „Budo Tomović“ „Srce kulture grada“

- KIC „Budo Tomović“ postigao je izuzetne rezultate, jer je uspješno istrajao u misiji obogaćivanja kulturne ponude Glavnog grada, ali i države, zbog čega je poznat i pod imenom „Srce kulture grada“.
- Planovi i ideje za predstojeću - 2017. godinu su ambiciozniji od predhodnih, jer ih zaposleni u ovoj ustanovi, uz podršku Glavnog grada, energično i predano dočekuju težeći cilju kulturne misije za svih 365 dana.

Podgorički **Kulturno - informativni centar „Budo Tomović“** je tokom godine koja je na izmaku, realizovao oko tri stotine programa, koji su ne samo obiljem i žanrovskom raznovrsnošću, već i kvalitetom, privukli veliki broj posjetilaca, ali i javnosti i stručne kritike. Uz puno truda i rada, sa sloganom i imenom „Srce kulture grada“, zaposleni u toj ustanovi postigli su izuzetne rezultate, jer su

saradnje sa institucijama kulture, kulturnim centrima i brojnim NVO-ma u Crnoj Gori, je usmjerena ka inostranim kulturnim institucijama i ambasadama i konzularnim predstavništvima država svijeta u Crnoj Gori. Dosadašnjem bogatom spisku inostranih saradnika, ove godine pridružila su se ambasade Finske i Kanade u Podgorici, te ambasade Indije u Beču i Argentine u Beogradu.

Polaznici Škole retorike posadili su drvo lovora ispred zgrade KIC-a

uspješno istrajali u misiji obogaćivanja kulturne ponude Glavnog grada i države. Istovremeno, KIC je kao centar kulturnih dešavanja zadržao jedno od vodećih mjesta u državi, ali i regionu, čineći kulturu javnom i dostupnom svim građanima. Realizovani programski sadržaji dali su nemjerljiv doprinos ukupnom razvoju kulturnog i umjetničkog duha zajednice u kojoj ostvaruju svoju misiju, ali nijesu zaostali ni programi koji predviđaju međunarodni milje i međudržavnu kulturnu saradnju. Naprotiv, programska politika ustanove, pored aktivne

Najveći dio ukupnog programa odnosio se na segment muzike, koji je otvoren omažom Arsenu Dediću. Ljubitelji sevdaha imali su priliku da uživaju u dva izuzetna muzička događaja - a capella koncert bosansko - hercegovačkog umjetnika Boža Vreća i u premijernom podgoričkom koncertu popularne sarajevske grupe „Divanhana“. Premijerno se u KIC-u predstavio se i popularni hor iz Beograda „Viva Vox“, koji je priredio spektakularan koncert na terasi KIC-a, a publika je imala priliku da prvi put uživa i u nesvakidašnjem koncertu hrvatskog

...Predstavljamo...

tamburaškog sastava „Gazde“. U okviru ciklusa „Laureati međunarodnih takmičenja“ gostovao je novosadski violinista Robert Lakatoš i renomirana mlada crnogorska gitaristkinja Nađa Janković. Tradicionalno, KIC je bio domaćin manifestacije „Mjesec poštovanja džeza 2016“, gdje je u okviru završnice održan koncert Vasil Hadžimanov Benda, Dejvida Binija i Tonija Kitanovskog. U saradnji sa Francuskim institutom premijerno je izvedena muzička priča „Koza gospodina Segena“, Olivijea Penara francuskog savremenog autora. Za Svjetski praznik muzike u drugoj polovini juna upriličen je koncert renomiranog trija Tome Enkoa, mladog umjetnika i dobitnika brojnih međunarodnih

Srbije i Makedonije, a u avgustu održan je KIC-ov jubilarni V „Ljetnji kamp za kamernu muziku“, koji je još jednom okupio mlade i talentovane muzičare, a njihovi završni koncerti održani su u: Podgorici, Cetinju i Baru. Likovni program nastavio je sa praksom predstavljanja afirmisanih i manje afirmisanih umjetnika, koji je osim prezentacije radova više domaćih stvaralaca, uspostavio saradnju sa srodnim institucijama iz zemlje i regiona, stranim kulturnim centrima i nevladinim sektorom.

Folklorni ansambl KIC-a „Budo Tomović“ koji baštini tradiciju dugu 70 godina, krajem maja gostovao je u Izmiru (Turska) u okviru Festivala folklor zemalja Balkana, čime je nastavio da

Folkloriši KIC-a u Ujedinjenim Arapskim Emiratom

prestiznih nagrada i priznanja. Iz bogatog i raznolikog koncertno - muzičkog programa KIC-a posebno posjećeni su bili nastupi indijskih muzičara, gostovanje beogradskog kvinteta „Tanguango“, gudačkog kvarteta Beogradske filharmonije, koncert kamernog dua „Vox2Feel“, te koncert pobjednika 43. Muzičkog festivala mladih Crne Gore, II Festivala savremenog klavira Fortepiano, kao nastup višestruko nagrađivane gitaristkinje Jelice Mijanović, trija „Luminis“, ali i gostovanje izraelskog klavirskog kvarteta „Octopus“. Vrijedi pomenuti i sjajan koncert nesvakidašnjeg svjetski poznatog klavirskog dua „Pianotainment“. Sa ciljem afirmacije savremenih muzičkih žanrova, KIC je svesrdno podržao muzički festival „City Groove“, a tradicionalno odličnu saradnju nastavio je sa muzičkom školom „Vasa Pavić“, kao suorganizatorom zimske radionice za dvadeset pet mladih gudača Crne Gore. U okviru „Mjeseca poštovanja džeza“, organizovana je i sedmodnevna džez radionica za mlade muzičare iz Crne Gore,

promoviše i afirmiše naše folklorno bogatstvo. Folkloriši KIC-a posredstvom Ambasade Crne Gore u Ujedinjenim Arapskim Emiratom bili su učesnici manifestacije „Karneval kultura“ koja se održala u Dubaiju, od 29. novembra do 5. decembra. U okviru dramskog programa, pored podrške domaćoj dramskoj sceni, u KIC-u su organizovana gostovanja pozorišnih predstava iz zemlje i okruženja. Prvi put ove godine realizovana je trodnevna manifestacija kamernih dramskih ostvarenja „MAKADO“, koja je zabilježila odličnu posjećenost i pobrala sjajne kritike. Među brojnim gostujućim predstavama, gledaoci su premijerno u KIC-u uživali u regionalnom muzičko - scenskom komadu „Dogvil“, kao i u dugoočekivanoj podgoričkoj premijeri predstave „Koštana“, reditelja Kokana Mladenovića. DODEST-ova premijera predstave „Mir“ naišla je na sjajne reakcije.

U sali KIC-a redovno se izvode predstave Gradskog pozorišta i programi Dječijijg saveza, a svakodnevno se na sceni odvijaju probe ansambla „Budo Tomović“, dječijijg hora „Zvezdice“,

polaznika DODEST-ove škole glume Studentskog teatra. Kao i svih prethodnih i ove godine, KIC je pružao tehničko - organizacionu podršku

Publika u sali KIC-a

manifestacijama: „Podgoričko ljeto 2016“, Festivalu kratke priče „Odakle zovem“, „Međunarodnom festivalu lutkarstva“ i Festivalu internacionalnog alternativnog teatra, a organizovano je nekoliko humanitarnih programa, koji podržavaju neprofitne akcije od opšteg dobra i interesa.

Posebnu pažnju publike privukao je i filmski program, u okviru kojeg je organizovano desetak filmskih revija, kao i ciklusi posvećeni filmskim velikanima i višestruko nagrađivanim filmovima inostrane produkcije, kao i projekcije domaćih dugometražnih, dokumenarnih filmova novijeg datuma. Ljubitelji sedme umjetnosti uživali su i u reviji „Filmski snovi na otvorenom - gledaoci biraju“, koja je po želji publike, organizovana na terasi KIC-a. U okviru „Festivala tolerancije“ prikazano je desetak filmskih ostvarenja, a KIC je bio domaćin i novoustanovljene, trodnevne manifestacije Podgorica Film festivala, kao i Evropskog filmskog festivala. Na velikom platnu KIC-a, u saradnji sa ambasadama i međunarodnim kulturnim fondovima realizovane su brojne filmske večeri, među kojima su posebnu pažnju skrenuli: „Dani češkog filma“, revije japanskih i kineskih filmova, „Dani meksičke kulture“, a prikazana su ostvarenja izraelske kinematografije i argentinski filmski naslovi novije produkcije.

U informativno - edukativnom segmentu, u KIC-u je prvi put organizovana regionalna književna manifestacija „Literitorija“, koja je okupila savremene pisce iz Crne Gore, Srbije i Hrvatske. U književnom programu predstavljen je jedinstveni

teatar poezije „Glasovi lavirinta“, Foruma mladih pisaca KIC-a, a nakon Podgorice taj performans je predstavljen i u Kotoru, Tivtu i Bijelom Polju.

KIC je objavio i drugu zbirku talentovanih mladih forumaša, pod nazivom „Ili je već neko to isplanirao...“. U saradnji sa NVO Kutak i portalom Culture Corner, KIC je dobio i prvu, besplatnu „biblioteku na otvorenom“. Uspješno je završena i druga „Škola retorike“, pod rukovodstvom profesora dr Radovana Radonjića. Održane su i brojne promocije knjiga, književne i poetske večeri, među kojima se izdvaja književno veče „Egzil u jeziku“, posvećeno njemačkoj književnosti jugoslovenskih migranata, koje je realizovano u

saradnji sa Ambasadam Njemačke, kao i promocija najnovije, 146. sveske austrijskog časopisa LICHTUNGEN (Lihtungen), posvećene novoj crnogorskoj književnosti, u sklopu manifestacije Dani Austrije u Crnoj Gori.

U zdanju KIC-a, ove godine je realizovana i kapitalna investicija u iznosu od 90 000 eura na tehničkoj infrastrukturi, u okviru koje je izvršena rekonstrukcija sistema scenske mehanike na velikoj sceni i radovi na zamjeni kompletnog sistema grijanja i hlađenja u Velikoj sali.

Uspješan rad ove ustanove je nedavno krunisan specijalnim priznanjem - nagradom ISKRA, koja se dodjeljuje za doprinos opštem dobru. To je prva javna ustanova koja je dobila tu značajnu nagradu i to oštroj konkurenciji od 84 predložena kandidata.

Planovi i ideje za predstojeću 2017. godinu u ovoj prepoznatljivoj podgoričkoj instituciji kulture su ambiciozniji od prethodnih, jer ih zaposleni u ovoj ustanovi, uz podršku Glavnog grada i Sekretarijata za kulturu i sport energično i predano dočekuju težeći cilju kulturne misije za svih narednih 365 dana. Afirmacija prvo domaćeg, ali i kulturnog stvaralaštva zemalja u regionu i svijetu, je prioritet u radu KIC-a „Budo Tomović“, kako bi vidno doprinijelo pozicioniranju kulture u savremenom crnogorskom društvu i njenom vraćanju na mjesto koje joj pripada. Sa tako zacrtanim planovima podgorički KIC će bez sumnje zadržati titulu „Srca kulture grada“.

Elida Korac

Pala poslednja klapa filma „Vrijeme između nas“, Andra Martinovića Triptih o ocu i sinu

Posljednjom klapom koja je nedavno pala u Podgorici, završen je dvogodišnji rad na snimanju igranog filma čiji je radni naslov „**Vrijeme između nas**“, reditelja i scenariste **Andra Martinovića**. Snimanje ovog cjelovečernjeg filmskog ostvarenja, koje produciraju kuće „**Artikulacija**“ iz Podgorice i „**Zilion**“ **Lazara Ristovskog**, koji i igra jednu od glavnih uloga u filmu, prekidano je nekoliko puta zbog nedostatka novca. No, uz sredstva koje je izdvojilo Ministarstvo kulture Crne Gore i Filmski centar Srbije, ovaj igrani film bi trebalo da ugleda svjetlo dana naredne godine. Nakon toga dolaze festivali i bioskopska distribucija.

nagradom na Konkursu za sufinansiranje kinematografije Ministarstva kulture Crne Gore, a našao se i u SineLink selekciji Sarajevskog filmskog festival, kao jedan od deset projekata iz jugoistočne Evrope koji se preporučuju evropskim filmskim producentima.

Film je triptih o ocu i sinu koji su se, u tri različita vremenska razdoblja, našli u graničnim situacijama u kojima je čovjek prinuđen da se opredijeli i izabere jednu od protivrječnih mogućnosti. Uvodna priča dešava se u jednom danu na kraju Drugog svjetskog rata, druga u vrijeme konačnog pada Berlinskog zida, a treći i glavni dio inspirisan je sudbinom

Lazar Ristovski i Mirko Vlahović u filmu „Vrijeme između nas“

Reditelj Martinović se ipak nada da će proces postprodukcije biti završen u što kraćem roku i da će se u njegovu realizaciju uključiti partneri od kojih se to očekuje, kako bi film pred publiku izašao na proljeće 2017. godine.

„Nijesu problemi još uvijek riješeni do kraja, ali prošli smo najtežu fazu. Ostaje borba za postprodukciju, kako bi film konačno stigao do gledalaca. Sad nam ostaje da se sretnemo s materijalom koji smo napravili i naravno da montaža pokaže i ono dobro i ono što je moglo bolje. Eto, film je tajna sve dok se ne završi“, kazao je Martinović, u izjavi za crnogorske medije.

Scenario za ovaj film je nagrađen prvom

čovjeka čiji je sin bio pilot JNA-e, o kome se ništa ne zna više od dvadeset godina.

Martinović je kazao da se u „filmu ne bave ratom na direktan način, već onim što su njegove posljedice i našem ukupnom odnosu prema nepredvidljivoj i nezavršenoj prošlosti“. No, te priče, bez obzira što su smještene u južnoslovenske okvire, ističe Martinović, po porukama i značenju prevazilaze naše prostore.

„Tema je univerzalna, iako je smještena u naš društveni i istorijski kontekst. Bavi se najličnijim odnosima, čak i arhetipskim, kao i situacijama koje se u psihologiji zovu granične situacije, one koje naše živote mijenjaju iz osnova.

Sve tri priče imaju različitu glumačku postavku. Ekipu treće priče predvode Lazar Ristovski i Mirko Vlahović, a tu su i: Dubravka Drakić, Gorana Marković, Danica Ristovski i mnogi drugi“, kazao je Martinović. U prvim dvijema pričama igraju, između ostalih: Marko Baćović, Srđan Grahovac, Jovan Krivokapić i Simo Trebješanin.

„Imao sam zadovoljstvo da kroz film prođe veliki broj glumaca. Saradnja je bila veoma zanimljiva. Dobri glumci nijesu dobri samo u glumi, već su pravi saradnici. Prate ono što se događa sa filmom, učestvuju aktivno u procesu

„Moj dio je treći i tretira sadašnje vrijeme sa velikim posljedicama, koje je ono donijelo u odnosu na ratove koji su se dešavali na ovim prostorima. Igram oca koji traži svog poginulog sina po ostacima ratišta. To je jedna od onih uloga koje se ne dobijaju često. Zato sam, bez obzira na moje veliko iskustvo, vrlo motivisan što se tiče ovog projekta“, kazao je za portal Onogošt, poznati glumac.

Podsjećamo da je prvi dio filma snimljen u izuzetnom ambijentu sela Đalci, u okolini Cetinja, dok je druga priča realizovana u starom

Laza Ristovski u novom filmu Andra Martinovića

stvaranja filmskog djela. Bili su mi veoma korisni sagovornici tokom rada na setu i mogao sam sa njima da provjerim neke svoje ideje i zamisli... To vam puno znači, jer čovjek dok radi film osjeća se pomalo usamljenim, pa mu je potrebno da ima sagovornika“, pojašnjava svoj rad i iskustvo na ovom filmu, reditelj Martinović.

Kadrovi treće priče, najkompleksnije za realizaciju, koji će biti predloženi iz tačke gledišta glavnog junaka, snimani su na visoravni Krnovo, Vučju, ali i u centru Nikšića, te na lokacijama u Pivi. Legenda južnoslovenskog glumišta Laza Ristovski, u kraćem boravku tokom snimanja u Nikšiću, za Onogošt portal je izjavio da riječ o jednoj izuzetnoj filmskoj priči, tačnije o tri priče o očevima i djeci.

i novom zdanju aerodroma u Podgorici. Direktor fotografije je **Rade Vladić** („Variola vera“, „Ljepota poroka“, „Tito i ja“, „Ubistvo s predumišljajem“), scenograf je **Milenko Jeremić** („Maratonci trče počasni krug“, „Lepa sela lepo gore“, „Crna mačka beli mačor“), a kostimografkinja je **Gordana Angelovski** („Jug jugoistok“, „Kako su me ukrali Nemci“).

Martinović je autor nagrađivanih kratkih igranih filmova („Netaknuti suncem“ i „Maske“), a zajedno sa Brankom Baletićem, dokumentarnog filma „Crna Gora i Veliki rat“.

S. Marojević

Sjećanja na bogatu nikšićku kinematografiju u Drugi vijek filma u Nikšiću

- U Nikšiću prvi bioskop otvoren je 1914. godine, a putujući bioskop u gradu se pojavio četiri godine ranije.
- „Zlatno doba kulture bioskopa u Nikšiću su pedesete i šezdesete godine prošlog vijeka, kada su u gradu postojala četiri bioskopa, među njima i Dječji bioskop (1956.) prvi te vrste u Crnoj Gori“. Čuvena bioskopska sala „18 septembar“ okupljala je brojne ljubitelje filmske umjetnosti od 1963. do 2003. godine, kada ona prestaje sa radom.
- Film se u Nikšić ponovo vraća 2012. godine na Sceni 213, a današnje mjesto „filmskih susreta“ je Nikšićko pozorište.

Izložbom „Kinematografija u Nikšiću“, autora **Maksima Vujačića** i **Moma Rebića** otvorenoj krajem novembra u Nikšićkom pozorištu, originalnim dokumentima i fotografijama predstavljena je stogodišnja kinematografska tradicija u gradu, koji je prije Prvog svjetskog rata, uz Cetinje, bio jedino mjesto u Crnoj Gori, gdje su se prikazivali filmovi.

Iz narativnih kazivanja „filmadžija“ tzv.

da film u Nikšiću datira još od 1910. godine. Prema njegovom kazivanju, četiri godine kasnije prvi bioskop u ovom gradu otvorio je Branko Šobajić i trajao je sve do Austougarske okupacije. Kasnije se nastavilo sa prikazivanjem filmova za civile i vojsku, da bi 1926. godine braća Bošković otvorili komercijalni bioskop. Nakon Drugog svjetskog rata, kazao je Rebić, bili su aktuelni putujući bioskopi,

Sa izložbe „Kinematografija u Nikšiću“

zlatog perioda (druga polovina XX vijeka): **Moma Rebića**, **Pavla Kovačevića**, **Miša Draškovića** i **Boža Vukotića**, osvježena su sjećanja o bioskopu kao „najprimamljivijem kulturnom sadržaju“ tog doba.

Nekadašnji kinooperater Rebić podsjetio je

a polovinom minolog vijeka osnovan je Narodni bioskop „Napredak“. Čuvena sala „18. septembar“ počinje sa radom 1963. godine, od kada je sve do prije trinaest godina bila mjesto okupljanja brojnih ljubitelja filma. U drugoj polovini XX vijeka, postojali su sale u Domu sindikata Željezare, u

Brezoviku, Vidrovanu, Ozrinićima i Rubežima, a redovno se film prikazivao i u Mratinju i Plužinama.

Pavle Kovačević je nadahnuto govorio o značaju kinematografije u tom vremenu, a **Božo Vukotić** se prisjetio ljudi koji su svojim višedecenijskim pregalačkim radom doprinijeli značaju filma za kulturu grada. Nikšić je u to vrijeme,

film 'Jedan dan života', koji je po kazivanju ljudi iz te generacije, apsolutno morao biti izvor poimanja ljepote i vrijednosti meksičke muzike, koja u to vrijeme, drugim putem ne bi mogla doći do uha stanovnika našeg grada", rekao je Šestović. Prema njegovom kazivanju popularni kinobus omogućio je kinofikaciju i u najudaljenijim selima ove opštine,

Narativna sjećanja filmadžija: Boža Vukotića, Moma Rebića, Pavla Kovačevića i Miša Draškovića

kazao je **Mišo Drašković**, novinar i publicist, bio „gospodski grad“, a bioskop je predstavljao najprimamljivije kulturno mjesto.

„Film je bio osoben događaj. Mi koji smo stajali na vratima bioskopa, znali smo ko kakve filmove voli, ali i ko namjerava da uđe bez karte... Bilo je raznih zgoda i nezgoda, ali se lijepo živjelo i radilo...“, prisjetio se Drašković.

Vladimir Šestović, urednik „Novina Nikšića“, otvarajući izložbu o drugom vijeku života filma u Nikšiću, ocijenio je da kulturu jednog grada ne predstavljaju moderni LCD ekrani, i vizuelni efekti, već to čini njegovo bogato kulturno nasljeđe. Prema njegovom zapažanju, bioskop u Nikšiću, je imao višestruku kulturno - društvenu ulogu, podstičući čak i razvoj muzičkih saznanja.

„Najnovije muzičke numere u svom vremenu, sa posebnim osvrtom na filmsku muziku dolazile su, uz radio stanice i putem bioskopskog platna. Tako bi poznati nikšićki sluhisti odgledali film i usput zapamtili muziku, koju bi kasnije sa svojim orkestrima svirali građanstvu. Poznato je svima da su na taj način muziku u gradu širili braća Čolović. Kao primjer za to, možemo navesti

a magija filma je uzdizala ljudski duh, tako da je film, nimalo lak život u poslijeratnim godina činio lakšim. Šestović izložbu o nikšićkoj kinematografiji ne vidi kao omaž ovdašnjem bioskopu. Naprotiv, ona je, prema njegovim očekivanjima, podsticaj i opomena da se bogata kinematografska tradicija u Nikšiću mora nastaviti.

„Nadam se da buduće generacije neće pominjati samo 60 - te i 70 - te godine prošlog vijeka, kao zlatni period bioskopa u Nikšiću, već će svojim radom i kreativnošću, uz neophodnu podršku šire društvene zajednice, stvarati novo - zlatno doba nikšićke kinematografije, u HD rezoluciji. Na to nas obavezuje tradicija“, zaključio je urednik „Novina Nikšića“.

U foajeu Nikšićkog pozorišta, kao stalna postavka, izložena je kinematografska oprema sa kojom se radilo u nekadašnjoj bioskopskoj sali „18. septembar“.

S. Marojević

Vijek nikšićkog bioskopa Hram odrastanja

Kada je daleke 1914. godine Branko Šobajić u svojoj kući u Pivarskoj ulici u Nikšiću organizovao rad stalnog bioskopa, sigurno je da se nije žalio, niti mislio na nedostatak „institucionalnih kapaciteta“ u kulturi a još manje, za to doba na nepoznatu sintagmu o privatno-javnom partnerstvu. Jednostavno, ljudi vizije i senzibilnog nerva, javljaju se i djeluju kao misionari kulturoloških puteva, pregnuća i civilizacijskih utemeljenja. Šobajićevo utemeljenje bioskopske kulture grada Nikšića, danas je tradicija i baština stara pun vijek. Imajući u vidu sve istorijske okolnosti, izazove i ograničenja, datum vrijedan respekta i prijeko potrebne kulture sjećanja. Nakon Šobajića, filmske projekcije organizuju nikšićki trgovci braća Todor i Risto Bošković a potom ugovornik Pero Berkuljan (1885-1954) koji 1925 godine u Domu zanatsko-radničkog udruženja otvara bioskop. Dom je nakon drugog svjetskog rata preimenovan u Dom kulture, čija će sala od 1947-1949 raditi pod imenom Narodni bioskop „*Napredak*“. Nakon oslobođenja, 1947 godine sa radom počinje bioskop koji je preseljen u zgradu nekadašnje „*Sofke*“. Neugledna zgrada i veliko interesovanje za druženje sa celuloidnom trakom uslovalo je izgradnju kultne bioskopske sale „*18 septembar*“. Nakon ovog, otvaraju se zatim i bioskopi u Domu JNA i Sindikalnom domu. Zlatno doba kulture bioskopa u Nikšiću su pedesete i šezdesete godine prošlog vijeka kada su u gradu postojala četiri bioskopa, među njima i Dječji bioskop, otvoren 1. maja 1956. godine kao prvi te vrste u Crnoj Gori. Sala „*18 septembar*“ 2003. prestaje sa radom a 2012. godine „*Scena*“ 213 postaje mjesto filmskog susreta.

U kontekstu jubileja, bioskop treba posmatrati i situirati šire od proste medijske reprodukcije slike i zvuka. Gradovi sa bioskopom su oduvijek bili gradovi prenesene široke komunikacije sa svjetskim kulturama, nacijama,... Zato je bioskopska scena dio svijeta i most između udaljenih kultura. Neposjedovanje pasoša i odlazaka u svijet, lakše se podnosilo ako ste odlazili u bioskop, jer u njemu i sa filmom, bili ste dio onog svijeta kao mjesta susreta kultura, sticanja navika i estetskih nazora. Takav bioskopski topos budio je očekivanja, nade, želje, vizije i ljubavi. To je svijet slika koje su formirale jedan život, kulturu i pogled na svijet. Romantičan pogled. To je svijet mikronarativa u kojima su stale

priče, sjećanja, radosti, iluzije. Zato podsjećanje na kulturološku genealogiju vijeka nikšićkog bioskopa jeste omaž svim generacijama bioskopskih posvećenika, maštara, sanjara i idealista koji su vjerovali u ljepši i bolji svijet. Vjera u takav svijet nije napuštala ni onda kada bi stvarni život donosio nepravde, boli, nemaštinu, sujete i svakojake dnevne izazove borbe sa novim danom. Možda, prosto kazano, sjećanje i na jedan analogni, tradicionalni bioskop je sjećanje u kom je film bio život. U tom vijeku svekolikog odrastanja ukrštali su se život, bioskop i film, rasli jedni sa drugim, pružajući ruku životu kada mu ponestane volje, snage i moći. Kao takav, nikšićki bioskop je prepoznat i predat u nasljeđe kao svojevrsni hram odrastanja. Bioskop je svojim mladim hodočasnici naporedio sa roditeljskom, davao drugu, socijalnu ruku, koju ste pružali svom okruženju stiskajući je od radosti ili je šireći kao znak sve-otvorenosti. Znala je ta ruka imati i drugu „geografiju“, ali odrastanje je i sa padovima i uzletima, nekad bržem ili sporijem hodu, tek bilo kako, magnetizam bioskopa vas je „gurao“ naprijed u novi estetski svjetonazor, u nova svjetla čije vas blještavilo nije smjelo odvesti s onog glavnog životnog puta. Bioskop je bio važan element u vaspitavanju mladih, jer se kroz film razvijalo i logično razmišljanje, pažnja, mašta, strpljenje, analiza, smisao za procjenu situacije, izvlačenje zaključaka ili sposobnost predviđanja. Odrastanje bez bioskopa ostavljao bi prije ili poslije, neravnine na čovjekovoj socijalnoj mapi svekolike nesavršenosti. Organizovani školski odlazak u kulturni nikšićki bioskop „*18 septembar*“, komšijsko-vršnjačko grupisanje, ili romantičarsko-emotivni izlazak „u kino“, tek svaki oblik na svoj način rezultirao bi specifičnim žigom koji bi kao vječno utisnuta slika ostala da svjedoči i (samo) govori o jednom ljepšem, boljem svijetu. Pa ako i nije bio možda bolji, iluzija filma i bioskopske sale kao formule pomirenja energija, uostalom imala je i ima tu misiju. U tom hramu kao zaklonjenom mjestu ostale su nikad ispričane anegdote, dosjetke i situacije trenutka koje samo takva magija zna da priredi i porodi. To je magija koja je zna(la) da preporodi, očara i novim iskustvom oduševi. U prohladnim jesenjima i zimskim večerima izlazilo se iz bioskopa sa potajnom željom da se u registru stvarnog životnog kazivanja pojavi „filmsko lice“ koje će obasjati

neka nova životna platna. Skupljao se sitniš za kartu pravougaonog oblika svijetlozelene ili svijetloplave boje, otisnutom štamptom jednostavnog pisma i naglašenim mjestom za kupon-odrezak. Ta ulaznica iz tih sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog vijeka, bila je izuzetno vrijedna socijalna moneta sa kojom ste po izlasku iz sale znali komunicirati i integrisati se u priču o filmu, i iza filma. Škripa parketa i stolica, povremeno upozorenje redarske službe na tišinu u sali, tu i tamo otvorena vrata kroz koja bi prolazila svjetlost te time remetila boju bioskopskog platna, i drage sjemenke tokom filma, uz ustajali vazduh sa prethodne predstave, slike su koje iz tog vijeka i danas mnogima pred očima trepere i ostaju u dragom sjećanju.

Vijek nikšićkog bioskopa je istovremeno i vjerna hronologija grada, njegovih mijena, običaja, kulture, uspona i padova. To je hronologija djelatnih praksi, mentaliteta, tradicije i prožimanja iskustva prošlih, živućih i budućih vremena. Čitava lepeza mikronarativa pogodnih za razna izučavanja društva, stanovala je i stanuje u bioskopskim salama, čije refleksije, upute i karaktere ne treba nikada izopštiti, ako se želi pojavi-fenomenu ili kulturološkoj odrednici grada i društva prići sa objektivne i cjelovite slike *gledanja*. Gledanje u mape prošlosti ne treba zaobići bioskopske stanice. Njihov poredak i iskustvo prošlog. U bioskopima iz njegovog "zlatnog doba" nije bilo važno kojoj naciji pripadate, koje ste vjere, pola, imovnog stanja ili socijalnog porijekla. Kao takav bioskop je prepoznat i kao integralni dio građanskog aktivizma. Po mjerilima koja važe svuda i na svakom mjestu. Ta ravnopravnost pred platnom poništavala je dominaciju svakog statusa i moći, inače neprimijećenih veličina, za filmske hodočasnike.

Bioskop je svugdje, pa i u Nikšiću, bio jedan od simbola urbane kulture. Suštinski, biti bez bioskopa, znači biti bez duše grada, njegovih titraja i impulsa koji su energiju ove kulture širili podjednako u centru i na rubovima grada. Ta nota koja je urbano profilisala, usmjeravala i sa drugim bioskopskim "srodnicima" činila okružje u kom je kultura svojstvo, a ne incident, oivičila je temelje kako bioskopa, tako i samog Nikšića. Usponi bioskopa, bili su i svekoliki usponi grada. Suprotno, prekid u radu bioskopa, posledično se reflektirao i na druga posrnuća, za čije su kulturološko ozdravljenje, obično trebale, godine i godine. Priča i sjećanja, koje i danas žive u povodu ove teme, samo su potvrda koja karakterom svog pisma stanuje s onu stranu svih administrativnih potvrda.

Priča o vijeku nikšićkog bioskopa je neispričana priča. Ona jeste, ili nije doživljena, proživljena, i kao takva memorisana kao iskustvo, čije refleksije upućuju na preddigitalno računanje vremena po kome su se u ritmičnim otkucanjima smjenjivali realno i nadrealno, moguće i nemoguće, onako kako se samo film u bioskopu dojmi. Preživjeli spomenari-fakta vijeka nikšićkog bioskopa kao (polu)muzijski artefakti ostaće da kao okosnica civilizacijskog smisla svjedoče podjednako o vremenu, prostoru, kulturi, ljudima...

Tamo gdje nema sjećanja, ili tamo gdje se ono potire, nema ni nade koja u žilavim otkucanjima ravnim titrajima (ne)ugaslih bioskopskih vatri, opominje da je svako (pojedinačno) sjećanje o nama, trag istorijskog iskustva kog smo dužni prenijeti dolazećim generacijama, kako bi im u prizmi i ovog jubileja ostavili prostor za lakše i sigurnije kretanje po neizvjesnim globalnim prostranstvima i medijskim zahtjevima za novoformulacijom identiteta... Na globalnoj sceni desile su se u poslednjoj deceniji široko disperzivne geo-kulturološke promjene sa prefiksima novouspostavljenih identiteta, da bi sebi, dozvolili luksuz, da ovaj, i slične datume, računamo samo kao numeričku odrednicu protoka vremena. Otuda, vijek nikšićkog bioskopa, mjereno kulturološkom optikom više je od vijeka, mislećeg ne samo iz ugla Nikšića, već naprotiv, viđenog iz zajedničkog biljega i bića Crne Gore.

Iz knjige

„Čitanja i sjećanja“ Željka Rutovića

Nikšićanka Milena Radović osvojila prvo mjesto na Akkordeonfestu u Gracu Zlatna lira za zlatne prste

Mlada Nikšićanka, **Milena Radović** i podgoričanin **Nikola Ševaljević** bili su jedini predstavnici Crne Gore na prestižnom međunarodnom **Akkordeonfestu u Gracu**, koji je održan krajem novembra ove godine. Crna Gora je po prvi put imala i predstavnike na toj prestižnoj međunarodnoj smotri harmonikaša. Milena se takmičila u IV kategoriji sa kompozicijama: Frank Angelis – Bejing 2011 (III stav) i V. Zolotaryvov

Milena Radović, harmonika je njena ljubav

– Partita (I, IV stav), pred stručnim žirijem koji su činili: Evgenije Kobijakov (Rusija), Dalibor Boljun (Hrvatska) i Zoran Rakić (Srbija) i osvojila zadivljujućih 90, 33 bodova. Akkordeon fest ugostio je mnoge učesnike iz Austrije, Srbije, BiH, Rusije, Ukrajine, Hrvatske i Crne Gore. Takmičari su izvodili svoje kompozicije kao solisti i kamerni sastavi, pred stručnim žirijem, a zadnje večeri imali su čast da slušaju svjetski poznatog harmonikaša i kompozitora Eduarda Akhanova.

Radović je učenica drugog razreda **Srednje muzičke škole „Dara Čokorilo“**, u klasi profesorice **Irene Merdović**, i kroz svoje dosadašnje muzičko školovanje je pokazala da spoj ljubavi prema muzici i upornost u radu daju najbolje rezultate.

„Bila je organizovana audicija u našoj Školi, uz asistenciju i mentorstvo profesora i šefova odsjeka, a zatim sam bila na seminaru u Kragujevcu, kod profesora Vojina Vasovića, koji je procjenio da mogu biti kandidat za pomenuto takmičenje. Od septembra sam se pripremala za taj Festival. Zahvalna sam prvenstveno Ireni Merdović, mojoj profesorici harmonike i mentorki, ali i cijelom kolektivu i upravi Muzičke škole ‘Dara Čokorilo’, te razrednoj i drugim profesorima Gimnazije ‘Stojan Cerović’, koji su mi izašli u susret i imali sluha za moje napore pripreme“, istakla je Milena Radović, u izjavi za „Pozorište“.

U nikšićkoj Srednjoj muzičkoj školi, od njenog osnivanja, odsjek harmonika bilježi zavidne rezultate. Do sada su učenici te Škole osvojili oko dvadeset nagrada na raznim takmičenjima. Među njima se posebno ističe Radović, jer kako nam je rekla **Vjera Vuković**, direktorica Muzičke škole, ona je njihov najtrofejniji đak.

Milena je primjer uzornog učenika ne samo u Muzičkoj školi, već i u Gimnaziji „Stojan Cerović“. Talenat za muziku, ona je pokazala još u prvim razredima Osnovne muzičke škole, kada je nizala uspjehe ne samo na harmonici, već i na klaviru. Od napornog vježbanja pred takmičenje mlada harmonikašica je imala manjih problema sa rukom. No, to je nije omelo da u Crnu Goru donese trofej iz sjedišta evropske prijestonice kulture.

Na pitanje kakvi su njeni budući planovi, Milena ističe da joj je cilj dalje usavršavanje i muziciranje na brojnim međunarodnim takmičenjima, gdje će, kaže dostojno predstavljati svoju zemlju.

M. Radonjić

Hor najmlađih Muzičke škole „Dara Čokorilo“ Magičnost najljepših „krivih linija“

Dječiji osmijeh najljepša je „kriva linija“, koja vrlo uspješno tjera nagomilane „kumulonimbase“ kišnih misli, ili nadolazeće oblačnosti pod velom stresa. A kada četrdeset „krivih linija“ spojite sa najljepšim glasovima djece uzrasta od šest do deset godina, onda čak i „djelimična oblačnost“ prelazi u dan osunčan zlatnim bojama. To najbolje zna i osjeća **Milena Popović**, dirigentica **hora najmlađih u nikšićkoj Muzičkoj školi „Dara Čokorilo“**.

„Hor najmlađih u ovoj obrazovnoj ustanovi postoji tri godine. Nastao je iz jedne ‘slučajne priče’, jer sam željela da putem dodatnih časova na kojima bismo neobavezno pjevušili dječije pjesmice, postignem motivaciju za bavljenjem solfedom i instrumentom. Tako je krenula naša magična

Mali hor na sceni Bedema

priča. Klinci su me iz dana u dan oduševljavali svojim talentom i tako su mi nametnuli ideju da taj njihov talenat neko drugi čuje. Došlo je do našeg prvog javnog nastupa prije tri godine, od kada je i počela priča o ovom što danas jesmo“, podsjeća Popović.

Mladi muzičari su poznati po repertoaru, na kojem pored oživljenih dječijih pjesama sa ranije održanih muzičkih festivala, pjevaju i popularnu muziku, kako bi, kaže njihova profesorica Milena, svoje roditelje podsjetili na evergreen momente.

Do sada su nastupali jedino u Nikšiću, u okviru „Programa podrške razvoju kulture“. Održali su dva cjelovečernja koncerta u Muzičkoj školi, kao poklon svom gradu. Najupečatljiviji njihov nastup bio je na Bedem festu.

„Nije bilo lako pojaviti se na Bedem Festu. Trema je definitivno postojala, ali nakon toliko nasmijanih lica u publici, mojih prijatelja i kolega, nakon prvih taktova ‘Plave ptice’, sve se pretvorilo i konvertovalo u zaista najljepše moguće boje. Podržao nas je veliki broj ljudi, ali je bilo i skeptika, sa pitanjem: ‘Šta će djeca na rokenrol festivalu?’ Međutim, svi oni koji su bili prisutni 25. avgusta, ove godine, sigurna sam da su osjetili magiju, ljubav i najčistije emocije. Zaista mi nedostaju prave riječi da bih opisala ono što sam osjećala, dok je scena i publika pjevala kao jedno: ‘Nikad ne boj se, s tobom neko je – ko želi ljubav da ti da...’, naglašava Popović.

Pored toga što ređa uspjehe kao dirigentica,

Milena je u svojoj struci, kao profesorica teorije muzike, sa svojim učenicama, imala zapažen nastup na takmičenju solfedista u Srbiji.

„Sa dva takmičenja sa solfedjistima (2014. godine u Srbiji) donijeli smo 11 prvih, jednu drugu i dvije treće nagrade. To je bilo divno iskustvo, sa mojim, sada već srednjoškolkama. Otkrivale smo u to vrijeme zajedno nove strane solfedda i teorije muzike. Kreirale smo časove kako bi se tog dana nametnulo, ali u svemu smo pronalazili ozbiljnost i posvećenost. Bilo je to jedno

vrlo značajno iskustvo za mene kao mentora. Na takmičenjima u Požarevcu i Beogradu, bili smo jedini predstavnici Crne Gore“, ističe Popović.

U realizaciji najljepših melodija i osmjeha, značajna joj je podrška ljudi sa kojima je uplovila u vode muzike, zatim ustanove u kojoj radi, kao i od Opštine Nikšić. Međutim, svesrdnu podršku za svoj rad Popović ima i od svoje porodice. Popović je posebno zahvalna i svojim učenicima, te korepetitorima: **Gordani Bjeletić**, **Slobodanu Bogdanoviću** i **Milošu Mićunoviću**, bez kojih magična priča „krivih linija“, ne bi činila, makar na trenutak, ovaj svijet, jednim boljim mjestom.

Milena Radonjić

XIX „Nikšićki književni susreti“ Snovi i stvarnost caruju knjigom

Piše: Svetozar Bajović

„Nikšićki književni susreti“ - kulturna manifestacija koja je sedamdesetih i osamdesetih godina minulog vijeka slovila kao ozbiljno „sretilište ljudi od pera“, doživjela je svoje devetnaesto izdanje i obilježila posljednji mjesec kulture u 2016. godini, na radost brojnih ljubitelja književnosti i poštovalaca pisane riječi. Nikšić je oduvijek bio prepoznat i kao grad pisaca, jer je stvarao i stvara knjige kroz brojna pera svojih pjesnika, književnika, naučnih radnika i publicista, a pomenuta trodnevna manifestacija, koja je trajala od 12. do 14. decembra, samo je još jedna potvrda da grad pod Trebjesom izrasta u istinski kulturni centar Crne Gore.

Nakon što su utemeljni davne, 1969. godine, „Nikšićki književni susreti“ održavali su se u kontinuitetu prvih deset godina, a potom sa određenim pauzama sve do 1994. godine, kada su ugašeni. Trebalo je da prođe punih dvadeset godina da bi se ova svojevrsna književna svetkovina ponovo vratila u naš grad, decembra 2014. godine.

Nikšić je okupljao književnu reprezentaciju nekadašnje Jugoslavije, pa gotovo da nema eminentnijeg pisca iz tog perioda, a da nije bio gost ovog grada, poput: **Desanke Maksimović, Mihaila Lalića, Meše Selimovića, Čamila Sijarića, Dobrice Ćosića, Branka V. Radičevića, Stevana Raičkovića, Dušana Kostića, Vita Nikolića, Duška Trifunovića, Dragana Radulovića** i mnogih drugih. Za mlade pisce poziv da se nađu na „Nikšićkim književnim susretima“ značio je ulaznicu među književnu elitu. Programski koncept manifestacije se kroz njenu razvojnu genuzu često mijenjao. Ovogodišnje izdanje podijeljeno je u dva segmenta, od kojih je jedan posvećen najmlađoj publici, tako da su za nju upriličeni „Poetski časovi sa crnogorskim dječijim piscima“. Dječiji pjesnici posjetili su četiri prigradske osnovne škole na: Vidrovanu, Vitalcu, Župi i Ozrinićima. Pisci: **Borislav Jovanović** (Mojkovac), **Goran Popović** (Danilovgrad), **Rajko Joličić** (Bar), **Zoran Mićović** (Podgorica), **Dragiša Jovović** i **Dušan Govedarica** iz Nikšića, družili su

se sa učenicima tih škola. Bila je to izuzetna prilika da djeca koja posjeduju talenat za pisanje svoje prve radove pročitaju pred svojim idolima i od njih dobiju neophodnu podršku za dalje bavljenje poezijom. Ovaj segment programa osim što je imao za cilj popularizaciju poetske riječi i književnosti, pružio je i šansu za afirmaciju mladim poetama. Druženje sa pjesnicima potvrdilo je da je Nikšić rasadnik talenata kada je poezija u pitanju. Pisci su obišli i korisnike Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju, koje su tom prilikom obradovali svojim stihovima i prigodnim poklonima. U sali Nikšićkog pozorišta, kao poseban poklon oučenicima osnovnih škola, uzrasta od II do VI razreda priređen je poetsko-muzički hepening **Dejana Đonovića**, poznatog

Detalj sa ovogodišnjih „Nikšićkih književnih susreta“

dječijeg glumca i pisca, autora šest zbirki poezije za djecu. Oko 800 učenika iz više osnovnih škola uživalo je u tom interaktivnom „Poetskom času“, a Đonović je svakoj školi poklonio po primjerak svoje posljednje zbirke „Slane pjesme“.

Drugi dio programa XIX „Nikšićkih književnih susreta“ bio je rezervisan za odraslu publiku, istinske poštovalce i zaljubljenike pisane riječi. **Milisav Savić**, istaknuti pisac srpske savremene književnosti, dobitnik brojnih prestižnih nagrada, koji je za svoj posljednji roman „**La sans pareille**“ (ljubavni roman sa dodacima) ovjenčan sa pet nagrada i priznanja, bio je gost prve večeri Susreta. **Vanja Kovačević**, novinar i publicista, „izlistavajući“ stvaralačku biografiju Savića, predstavio ga je kao pisca koji se čita i koji ne

posmatra književnost sa pitanjem: Da li vam se nešto sviđa, već da li vas dotiče? Kovačević je ocijenio da Savić ne završava priču već pušta čitaoca da on to sam učini i da svojom književnošću pripovijeda o njenim „beskrajnim prostranstvima jasno saopštavajući, da je ona često stvarnija od stvarnosti koja se živi“.

Saviću je povratak na „Nikšićke književne susrete“ probudio lijepa sjećanja na poznanstvo sa njegovim omiljenim, velikim pjesnikom iz gimnazijskih dana – Vitomirom Nikolićem, čijim se stihovima, kazao je pisac, „udvarao djevojkama“. Prisjetio se i profesora Slobodana Kalezića, kao i mnogih drugih Nikšićana koji su sa njim i studirali i, kako je kazao, „bili mnogo bolji od njega, valjda zbog gena ponesenih iz tog grada ili vazduha koji se diše“. Književnost za ovog pisca nije realnost, već mistifikacija i smatra da je za literaturu potrebno znanje, ali i mašta. Savić literaturu dijeli na „banditsku“ i „profesorsku“. Prva, koja je i obilježila njegovu ranu fazu stvaralaštva, „hranila se životom, a ona druga književnošću“. „Najbolje bi bilo kada bi se moglo spojiti i jedno i drugo, i znanje i životno iskustvo“, smatra Savić, uz opasku da on u tome nije uspio. „Najopasnije za književnost je nešto što se zove 'inflacija književnosti', jer danas se mnogo piše i svako može da objavi knjigu, tako da postoji realna opasnost da književnost sama sebe uguši“, zaključio je Savić. Taj veliki stvaralac će ostati upamćen i po tome što je 1991. godine vratio NIN-ovu nagradu. Inspiraciju za svoje najnagrađenije književno djelo našao je u tekstovima Crnjanskog, a posebno u tekstu „Ljubav iz Toskane“.

Milisav Popović, poznati crnogorski pisac, jedan od najnagrađivanijih književnika novije generacije, predstavio se publici druge večeri „Književnih susreta“, u predivnom ambijentu Koncertne sale Muzičke škole „Dara Čokorilo“. Popović je autor knjiga: „Pred buđenje“ i „Zaboravljena gora“, prvih naslova epske fantastike o mitskim bićima Crne Gore. Široj javnosti posebno je poznat kao kolumnista, a prvi je i jedini profiličar u Crnoj Gori. Kako je ovo bilo njegovo drugo predstavljanje nikšićkoj publici, akcenat je dat na kolumnama koje je čitao dramski umjetnik **Sreten Mitrović**, uz klavirsku pratnju **Kristine Šćepanović**. „Perje i kreda“, priča Popovića jedna od onih, kako je kazala medijator mr **Ana Pejović**, koja je publiku uvela u piščev svijet kolumni, čovjeka nauče suštini, „ako pod suštinom podrazumijevamo savjest, dobrotu, ljubav i empatju, kao vrhovna dobra našeg zemaljskog trajanja“. Popović je objasnio da se njegove priče poznavaju na istinitim likovima i

događajima koje je, kako je kazao, „malo domaštiao i dopisao, ali su njihova tuga i njihov bol stvarni“. Objašnjavajući sadržaj priče „Sjever juga“, Popović se osvrnuo na odnose u Nikšiću, „na gledanje ljudi jednih na druge, ali i na shvatanje ljepote“. „Mislim da je ljepota konstantno ugrožena, jer su pamet i lijepa riječ ugroženi. Danas je mnogo lakše biti agresivan i destruktivac, nego živjeti u svijetu gdje svi konstruišemo lijepo i dobro, gdje se svi hvatamo za ruke“, smatra Popović. Publika je to veče posebno uživala slušajući sadržaj kolumni „Iza koprive“, „Krug oko mjeseca“ i „Ženske suze“. Popović se osvrnuo i na ono što ga, po njegovom mišljenju, razlikuje od drugih pisaca. „Biti kolumnista u ovom dobu je jedna posebna težina zato što ne pripadam toj plejadi pisaca koji se bavi dnevno - političkim momentima, nego ovim, koji su meni biserni“, zaključio je Popović.

Završno veče ovogodišnjih „Susreta“, pripalo je nikšićkim pjesnicima i njihovim prijateljima iz drugih crnogorskih gradova. Svojim stihovima, pred prepunom salom, predstavili su se: **Boris Jovanović - Kastel** (Herceg Novi), **Tanja Stanojević** (Budva), **Slavojka Vojinović** (Plužine), **Mirjana Rajković** (Cetinje), **Spasoje Bajović**, **Radule Rakočević**, **Marijana Blečić**, **Gordana Sarić**, **Radislav Gardašević**, **Tatjana Vujović - Kostić**, **Ana Pejović**, **Goran Radojičić**, **Sara Drinčić**, **Lazar Šćekić** i najstariji aktivni pozorišni kritičar na svijetu, dramski pisac i poeta **Sreten Perović** (Podgorica). Medijator večeri bio je poznati novinar i publicista **Dragan Mitrov Đurović**.

Ono po čemu su se ovogodišnji „Nikšićki književni susreti“ razlikovali od svih dosadašnjih, i ono što im je na neki način dalo posebnu važnost je uručivanje prestižne nagrade „Zaloga“, koju je ustanovila Književna zajednica „Vladimir Mijušković“, a koja će nakon višegodišnje pauze, biti bijenalno dodjeljivana u okviru „Nikšićkih književnih susreta“. Žiri tog prestižnog priznanja, između dvanaest kandidata, koliko ih je bilo prijavljeno na konkursu, odlučio je da nagrade „Zaloga“ pripadnu: **Spasuju Bajoviću** - za zavičajne motive u poeziji, kantautoru Marinku Pavićeviću - za poetsko-muzičko viđenje zavičaja i **Branku A. Koprivici** za publicistiku. Nagrade koje se sastoje od novčanog dijela i unikatne plakete, koja je rad likovnog umjetnika **Vitomira Lekića**, dobitnicima je uručio **Radoš Šućur**, potpredsjednik Opštine Nikšić. Tom svečanošću spuštena je zavjesa na još jednu ovogodišnju uspješno organizovanu i realizovanu kulturnu manifestaciju u Nikšiću.

„Sabrana djela I – Poezija“, Spasoja Paja Blagojevića Vjesnik moderne crnogorske poezije

*„Idem da je volim,
da je raspuknem u Beču,
da je prospem po Parizu,
da joj neprospavanu noć ukradem“*

Stihovi slavne poeme „Idem da je volim“, tragično preminulog pjesnika Spasoja Paja Blagojevića, čuli su se na promociji knjige „Sabrana djela I - Poezija“, pred brojnog

Sa promocije knjige „Sabrana djela I – Poezija“

nikšićkom publikom, koja je početkom decembra, na Sceni 213 oživjela sjećanja na tog vječno mladog vjesnika moderne crnogorske poezije.

„Spasoje Pajo Blagojević je pjesnik, prozaista i esejista i apsolutno je apartna pojava na crnogorskoj i jugoslovenskoj književnoj sceni sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog vijeka“, ocijenio je profesor Mihajilo Perošević. On je naglasio da je vrijeme u kojem se Blagojević etablirao kao poeta, „trenutak jasnog otklona od poratnog pjesništva opterećenog socrealističkom slikom svijeta, sa dominantnom crtom patrijalnog kodeksa i primamljivom temom ‘vječne’ Revolucije. Osebnom poetskom tematikom, simboličkim i asocijativnim jezikom, već sa prvom zbirkom poezije (‘Prije nepoznatog vjetra’), Blagojević se odvojio od mnogoglasja i unisonosti karakterističnih za generaciju koja nakon ‘68. , formira nov i moderan poetski glas koji postaje vjesnikom novog doba u crnogorskom pjesništvu.

U poetskom stvaralaštvu autora, evidentan je razvojni put, odnosno dinamika hronoputa kroz kratke forme i hermetičnosti u prvoj zbirki poezije ‘Prije nepoznatog vjetra’, zatim oživotvorenja pivskog zavičaja, duhovnosti vjekovnog Pivskog manastira pod velom bivstva u ‘Naslov dana’, do duže forme i kompleksnog simbolizma u ‘Prst olovka’. Ipak, u posthumno objavljenim zbirkama poezije ‘Tuče bolesnih noževa’ i ‘Uživanje sjenke’, autor poetski sazrijeva u kompleksan jezik simbolike i asocijativnosti postmodernog stvaralaštva Beogradu, što se odražava na pisanje ekavicom, i drugačijom tematskom i motivskom komponentom. Ipak, njegova najpopularnija poema ‘Idem da je volim’ i danas, nakon trideset godina, nije izgubila na svojoj svevremenosti i poetskoj svježini“, zaključio je Perošević.

Dramaturg Obrad Nenezić, stilistikom svog učitelja, Spasoja Paja Blagojevića, obratio se upravo autoru, njegovoj porodici, i prisutnima, jezikom transcendentnog obrisa, u kojem se slivaju njegovi i Spasojevi stihovi u oživotvoreni kamen Parnasa. Nenezić, između ostalog, stihom poručio:

*Ali ja znam i kad magle pokore Pivu,
gdje izvire tvoja žuč,
Negdje ispod Lole i Dragišnice,
I slivaju se u more kao tuč teške vode,
Bijele i Komarnice,
I svi oni zduhaći ispod mlinskog točka,
Zbore gorama durmitorskim,
da ih je pohodio Đavo ili Anđeo....“*

U Nikšiću će uskoro biti osnovana **Fondacija „Spasoje Pajo Blagojević“**, kojoj će imerativ biti pomoć piscima starosti do 40 godina. Ova Fondacija će u proljeće naredne godine organizovati naučni skup posvećen književnom djelu tog počivšeg pjesnika, koji je svojim perom ostavio neizbrisiv trag u savremenoj crnogorskoj poeziji.

M. Radonjić

Časopis Komuna@ uručio Godišnju nagradu i specijalne plakete Kulturna baština je civilizacijsko blago

- *Profesor Senad Gačević lauret Godišnje nagrade.*
- *Specijalne plakete pripale su Gojku Kastratoviću i Senadi Đešević.*

Dobitnik ovogodišnje nagrade časopisa Komuna@ koja se dodjeljuje za očuvanje, promociju i valorizaciju kulturne baštine Crne Gore, je **Senad Gačević**, profesor Muzičke akademije na Cetinju. Tu odluku je donio tročlani žiri u sastavu: predsjednik **Andrej Nikolaidis**, poznati crnogorski književnik i novinar i članovi: **prof.dr Aleksandar Čilikov**, profesor Fakulteta likovnih umjetnosti na Cetinju i **Minja Bojanić**, slikar, publicista i izvršni urednik časopisa Komuna@. Žiri je odlučio da ove godine dodijeli i dvije **Specijalne plakete** i to: **Gojku Kastratoviću**, poznatom crnogorskom

života u Crnoj Gori. Rezultati njegovog rada kao muzičkog pedagoga, kompozitora, organizatora, rukovodioca institucija, nosioca raznih inicijativa za očuvanje kulturne baštine u okviru građanskog društva, predstavljaju trajne vrijednosti muzičke i kulture uopšte i pedagogije kod nas. Važan je njegov angažman i doprinos u razvoju civilnog građanskog društva u Crnoj Gori, a kroz sve dosadašnje aktivnosti značajno je doprinio očuvanju kulturne baštine Crne Gore. Dobar dio njegovog stvaralaštva iziskivalo je terensko istraživanje, etnomuzikološku obradu, stvaranje novih aranzmana i čitav niz ostalih

Andrej Nikolaidis uručuje Godišnju nagradu Komune Senadu Gačeviću

reditelju i **Senadi Đešević**, profesorici crnogorskog jezika i književnosti u Srednjoj mješovitoj školi „Bećo Bašić“, u Plavu. Nagrade su uručene krajem novembra na prigodnoj svečanosti organizovanoj u Modernoj Galeriji u Podgorici. U obrazloženju žirija Godišnje nagrade navodi se da profesor Gačević u posljednje dvije decenije predstavlja jednu od najupečatljivijih figura muzičkog i kulturnog

zahtjevnih poduhvata. Za sve što je radio trebalo je puno znanja i truda i, više od svega, ljubavi, istaknuto je, između ostalog u obrazloženju žirija.

Istom prigodom Specijalna plaketa uručena je **Gojku Kastratoviću**. To priznanje Kastratoviću je uručeno kao poznatom crnogorskom kulturnom posleniku, sineasti, filmskom i televizijskom reditelju, filmografu i autoru prve, veoma značajne

istorije crnogorskog filma, osnivaču i utemeljitelju crnogorske kinoteke, a svojim radom je nesumnjivo dao veliki doprinos crnogorskoj kulturnoj baštini. Kastratović je pregalaštvom, prije svega u filmskoj umjetnosti, gdje je ostavio dubog trag, doprinio, između ostalog, tumačenju i afirmaciji crnogorske kulture, i crnogorske istorije. U ime pokrovitelja svečanosti Kastratoviću je plaketu uručio **Derviš Selhanović**, direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina. Specijalna plaketa pripala je i **Senadi Đešević**, koja je tokom dugogodišnjeg obrazovnog rada realizovala niz vrijednih projekata koji se odnose na očuvanje baštine i tradicije plavskog kraja i sačuvala ih od zaborava. Ona je istovremeno kroz različite aktivnosti i projekte koji su propagirali širenje međuetničke tolerancije i sprečavanje širenja svakog oblika netrpeljivosti, diskriminacije i mržnje razvijala svijest kod mladih ljudi da čuvaju izvorni govor, vrijednost i ljepotu narodnih umotvorina, autentičan i originalan humor i duh naroda plavskog kraja. Đešević je pored ostalog i osnivač Etnološkog muzeja u toj obrazovnoj ustanovi koja ima oko četiri stotine eksponata, a sakupljač je i narodnih rukotvorina i ručnih radova od izuzetne vrijednosti. Nagradu u ime Grada Podgorice kao pokrovitelja uručio **Boris Mugoša**, zamjenik gradonačelnika Podgorice.

Zahvaljujući se na ukazanom povjerenju laureat Gačević je naglasio da mu ta nagrada posebno znači, jer dolazi od referentnog žirija i časopisa koji njeguje i čuva kulturnu baštinu. Sineasta Gojko Kastratović je kazao da mu je uručena plaketa posebno važna, jer je i sam cijeli svoj rad posvetio afirmaciji crnogorske baštine. „*Ljudi i narod koji ne znaju svoju baštinu jednostavno ne postoje. Baština nas određuje, ona govori najviše o nama. U posljednje vrijeme je dosta učinjeno da se naša baština afirmiše, istina, sa velikim zakašnjenjem*“, zaključio je Kastratović. Senada Đešević je zahvalila svima koji su joj pomogli u radu, ali i žiriju i časopisu „Komuna@“, koji su prepoznali vrijednost njenih projekata.

Amer Ramusović, direktor i glavni urednik Komune je podsjetio da je kulturna baština jednog naroda njegovo kulturno, historijsko i civilizacijsko blago. „*Kulturno i historijsko nasljeđe, materijalno i nematerijalno, istraženo i neistraženo, obnovljeno ili neobnovljeno, je bitak duhovnosti, kolektivnog i personalnog identiteta, za kojim će se sve više posezati, što globalizam bude agresivniji. Narod koji nema svoju kulturnu baštinu je beskućnik, a kada je riječ o crnogorskom kulturnom identitetu,*

on je primarno obilježen neprestanom borbom da narod bude Slobodan, a država nezavisna. U tom preplitanju različitih civilizacija iskustava, tradicija, filozofija, trijumfovao je suživot. Dio naše baštine materijalne i duhovne jeste i multikonfesionalna i multietnička identitetska stvarnost i upravo tim identitetom mi se danas ponosimo pred Evropom i svijetom“, istakao je Ramusović, napominjući da je kulturno nasljeđe kulturni prostor i da se prema njemu treba odnositi sa kultom. On je takođe naglasio da država koja nema svoje kulturno blago i svoje nedvojbeno vlasništvo nad njim i nije država. „*Bez toga ona ne može biti samotvorna, odnosno, državotvorna. Bez tog joj nema vijeka. Države se, uostalom, već odavno prepoznaju prema kulturnom blagu koje imaju i koje nadograđuju po ugledu na prethodne epohe. Država koja ne čuva svoju kulturnu baštinu sa svim njenim činiocima - kao zjenicu oka svog, je virtuelna država, a država koja ne čuva svoje historijsko nasljeđe u svim njegovim segmentima, u svim civilizacijskim krugovima, u svim nacionalnim i nacionalno – manjinskim subjektivitetima, radi na sopstvenom zatiranju*“, rekao je Ramusović.

On je podsjetio da je Komuna@ periodična publikacija koja se od svog osnivanja 2011. godine hronološko - tematski kreće između nekad i sad, između prošlosti i sadašnjosti, uz apel i imperativ da se kulturna baština sačuva za budućnost. „*Naša programska koncepcija je prepoznatljiva od početka i iz broja u broj krčili smo put prema brendu kulturne baštine Crne Gore. Ono što nijesmo očekivali je da veoma brzo predemo crnogorske granice, pa smo sada po koncepciji, dizajnu, raritetnim fotografijama prepoznatljivi i u okruženju. Kao časopis popularno - naučnog i edukativno - zabavnog karaktera izgradili smo i profilisali sopstvenu fizionomiju kojoj pečat daju autentičnost, prepoznatljivost i kvalitet objavljenih tekstova*“, naveo je Ramusović.

Na svečanosti organizovanoj povodom uručjenja nagrade brojni osjetiooci su imali priliku da vide dokumentarni film o kulturnom identitetu Podgorice, autorke **Vanje Vuković**, a u muzičkom dijelu nastupili su ženska vokalna klapa „Alata“ i kamerni trio u sastavu: **Vili Ferdinandi**, (violin), **Lela Pešić** (flauta) i **Mladen Popović** (violončelo).

Redakcija časopisa Komuna@

Međunarodna kulturna saradnja u Nikšiću „Dani mađarske kulture u Crnoj Gori“

Koncertom etno grupe „**ÁGNES HERCZKU i BEND**“ u Nikšiću, 13. decembra otvorena je manifestacija „**Dani mađarske kulture u Crnoj Gori**“, a njenim naslovima repertoar „Programa podrške razvoju kulture“ za taj mjesec poprimio je karakter međunarodne saradnje. Manifestacija je počela dan prije u Kotoru, povodom godišnjice rođenja **Bele Bartoka**, velikog mađarskog kompozitora, te izložbom i koncertom u tamošnjoj Muzičkoj školi „Vida Matjan“. Uspješna realizacija

Ágnes Herczku i Nikola Parov pokazali su svojim opusom da su nezaobilazne ličnosti mađarske etno muzike, ali i svjetske muzičke scene. Na njihovom repertoaru pored najnovijeg CD-a „*Bandázom*“ („*Družim se*“) i tradicionalnog albuma „*Nosim vatru*“, nalaze se brojne autorske pjesme, ali i obrade svjetski poznatih djela. Herczku i Parova na koncertu će pratiti četiri izvrsna folk muzičara. Album „*Bandázom*“ („*Družim se*“) dva mjeseca se nalazio na najprestižnijoj top listi svjetske muzike

programa manifestacije otvorila je i najavila mogućnosti nove saradnje u kulturi, ali i u drugim oblastima, između Ambassade Mađarske i Opštine Nikšić.

Koncert popularne mađarske grupe održan je u Nikšićkom pozorištu, gdje je sala bila ispunjena do posljednjeg mjesta. Atmosfera je odisala toplinom, a ulaznice su bile rasprodate nekoliko dana prije koncerta. Sav prihod je namijenjen u dobrotvorne svrhe.

„WORD MUSIC CHARTS EUROPE“, koju mjesečno sastavlja pedeset muzičkih stručnjaka iz dvadeset pet zemalja svijeta. Dva najpoznatija stručna časopisa svjetske muzike „Songlines“ i „Froots“ su objavila pozitivne kritike o tom albumu, a jedna pjesma sa njegovog repertoara se nalazi na kompilaciji magazina „Songlines“ i „WOMEX“. Žiri WOMEX festivala, najveće muzičke smotre i sajma svjetske muzike, koji je u oktobru prošle godine održan u Budimpešti, u program tog Festivala

je uvrstio i koncert grupe „*Ágnes Herczku i Bend*“. Njihov nastup je bio toliko uspješan, da je WOMEX pristao, da se snimka koncerta, odnosno četiri nove pjesme, objavi na posebnom albumu. Album „LIVE AT WOMEX“ se ponovo našao na top listi „WORD MUSIC CHARTS EUROPE“, u junu ove godine, a „Songlines“ magazin je nakon toga objavio još jednu pozitivnu kritiku o njemu.

Pored Nikšićkog pozorišta, domaćin „Dana mađarske kulture u Crnoj Gori“, bio je i **Filozofski fakultet**, gdje je 15. decembra prikazan

„*ÁGNES HERCZKU i BEND*“

film „**Sloboda, ljubav**“, a ulaz je bio besplatan. To filmsko ostvarenje prikazuje dešavanja za vrijeme revolucije i borbe za slobodu 1956. godine u Mađarskoj i to preko nastupa mađarske vaterpolo reprezentacije na Olimpijskim igrama u Melburnu. Film govori o tome da je Mađarska 1956. Godine, samo jedna mala država u sovjetskom bloku. Međutim, u vaterpolu je velesila. Njena reprezentacija je skoro nepobjediva. Jedinu poraz su doživjeli 1955. godine u Moskvi, kada im sudija nije dozvolio da pobijede. Kako se približavaju Olimpijske igre u Melburnu, svi igrači žele da se revanširaju za taj poraz. Međutim, za vrijeme priprema za Olimpijske igre, izbija revolucija protiv komunističke diktature, a najveća zvijezda ekipe se zbog jedne zgodne studentkinje umiješa u ulične demonstracije... Krajem oktobra se čini da je revolucija pobijedila i igrači mogu da oputuju na Olimpijske igre, kao predstavnici slobodne Mađarske. Međutim, u novembru započinje sovjetska intervencija, a članovima reprezentacije ne preostaje ništa drugo, nego da se u bazenu bore za čast svoje domovine. Dok sovjetski tenkovi ruše barikade u Budimpešti, vaterpolo reprezentacije

Mađarske i Sovjetskog Saveza se susreću u polufinalu Olimpijskih igara. Producent filma je Andrew G. Vajna, holivudski producent mađarskog porijekla, uz čije ime se vežu blokbusteri kao što su Rambo, Terminator, Umri muški ili Niske strasti... Scenario je napisao Joe Eszterhas, takođe rođen u Mađarskoj, koji je poznat po filmovima Flashdance, Showgirls i Niske strasti.

Nakon projekcije filma, profesor dr **Goran Barović**, dekan Fakulteta, izjavio je novinarima da je sa predstavnicima Ambasade Mađarske razgovorao i o mogućnostima buduće saradnje na naučnom planu, prije svega kroz projekte studijske razmjene, ili boravka studenata te visokoškolske ustanove u Mađarskoj.

„Dani mađarske kulture“ nastavljene su sutradan u nikšićkoj Srednjoj stručnoj školi, gdje je otvorena izložba o životu i radu **Jozsefa Galamba**, u čast 135. godišnjice njegovog rođenja. Galamb je bio mađarski inženjer, koji je od 1905. godine radio u preduzeću Ford Motor Company. Bio je glavni konstruktor Fordovog Modela T, možda i najpoznatijeg vozila u istoriji automobilizma. Pod njegovim rukovodstvom u firmi Ford počelo je korišćenje pokretne montažne trake, koja je otvorila nove mogućnosti za serijsku proizvodnju automobila. József Galamb je rođen 1881. godine u gradu Makó u južnoj Mađarskoj. Rano se počeo interesovati za mašineriju, i velika mu je bila želja da otputuje na svjetsku izložbu automobila, koja se 1904. godine održavala u St. Louis-u. Prvo je aplicirao za posao u fabrici Cadillac-a, ali tamo nijesu prihvatili njegov zahtjev za nedjeljnu platu od 20 i ponudili su mu samo 18 dolara. Nakon toga je otišao u kompaniju Ford, gdje su mu nakon kratkog predstavljanja odmah odobrili traženu platu. Godine 1942. njegova godišnja plata je iznosila 75 hiljada dolara, isto kao predsjednika Sjedinjenih Američkih Država (SAD).

S.Marojević

Uz decembarske metalurške svečanosti Tosčelik novi partner u kulturi

Kompanija Tosčelik Nikšić, nedavnu proslavu jubileja - 60 godina nikšićkog čelika, obilježila je aktivnim učešćem u kulturnom životu grada pod Trebjesom. Na taj potez, turska kompanija se odlučila jer je svjesna značaja koji fabrika ima za lokalnu zajednicu, ne samo u dijelu koji se odnosi na ekonomski doprinos u razvoju opštine. Organizovanjem kulturnih događaja Tosčelik je pokazao i društvenu odgovornost kada je riječ o projektima u oblasti kulture.

čega su mališani zaposlenih radnika Željezare imali priliku da gledaju predstavu „Ružno pače“, u izvođenju **Gradskog pozorišta iz Podgorice**.

Turska kompanija cijeni da je Nikšićko pozorište jedinstvena učionica kulture, jer je jedna od najprestižnijih ustanova u ovom gradu. Pozorište će i u buduće biti omiljeno mjesto za djecu metalurga, ali i njihove roditelje. Zbog toga će Tosčelik Nikšić, u narednom periodu, upravo kroz promociju projekata u oblasti kulture, biti jedan od

Van Gogh u Sportskom centru u Nikšću

Proslava 60 godina rada metalurga bila je najbolja prilika da se potvrdi odlična saradnja sa Opštinom Nikšić. Kroz partnerstvo realizovan je koncert u Sportskom centru, gdje je ulaz za publiku bio besplatan. U nezaboravnoj atmosferi koju je čuveni bend **Van Gogh** priredio uoči obilježavanja značajnog jubila nikšićkih metalurga, uz pozitivnu energiju oko dvije i po hiljade posjetilaca, gradu Nikšiću i građanima poslata je poruka da u Tosčeliku Nikšić imaju pouzdanog partnera.

Ta kompanija u saradnji sa lokalnom zajednicom na polju kulture poseban akcenat je stavila na najmlađu publiku. U izvanrednj saradnji sa Nikšićkim pozorištem, koje je otvorilo vrata za djecu zaposlenih iz Tosčelika, priređena je novogodišnja čarolija – dodjela paketića sa Djeda Mrazom, nakon

najznačajnijih partnera Nikšićkog pozorišta, ali i drugih ustanova kulture u gradu. Uprava kompanije tu odluku temelji na pozitivnim reakcijama javnosti, posebno na društvenim mrežama. Podrška u tim planovima Tosčeliku stiže sa svih strana. U upravi kompanije posebno su zadovoljni reakcijom građana, koji su zaslužni za sjajnu atmosferu na koncertu - centralnom događaju decembarskih metalurških svečanosti. Zbog toga Nikšić i u narednom periodu može da računa na društvenu odgovornost i aktivno učešće te kompanije u kulturnom životu grada.

G. Škatarčić

Unutrašnja strana uloge Pozorišni geto

• *Potreba da pobjegnem od kretanja unazad prepoznaje sebe kretanjem u susret poeziji Marine Cvetajeve. Kao prilog saglasnosti - neutoljivo neutoljenoj...*

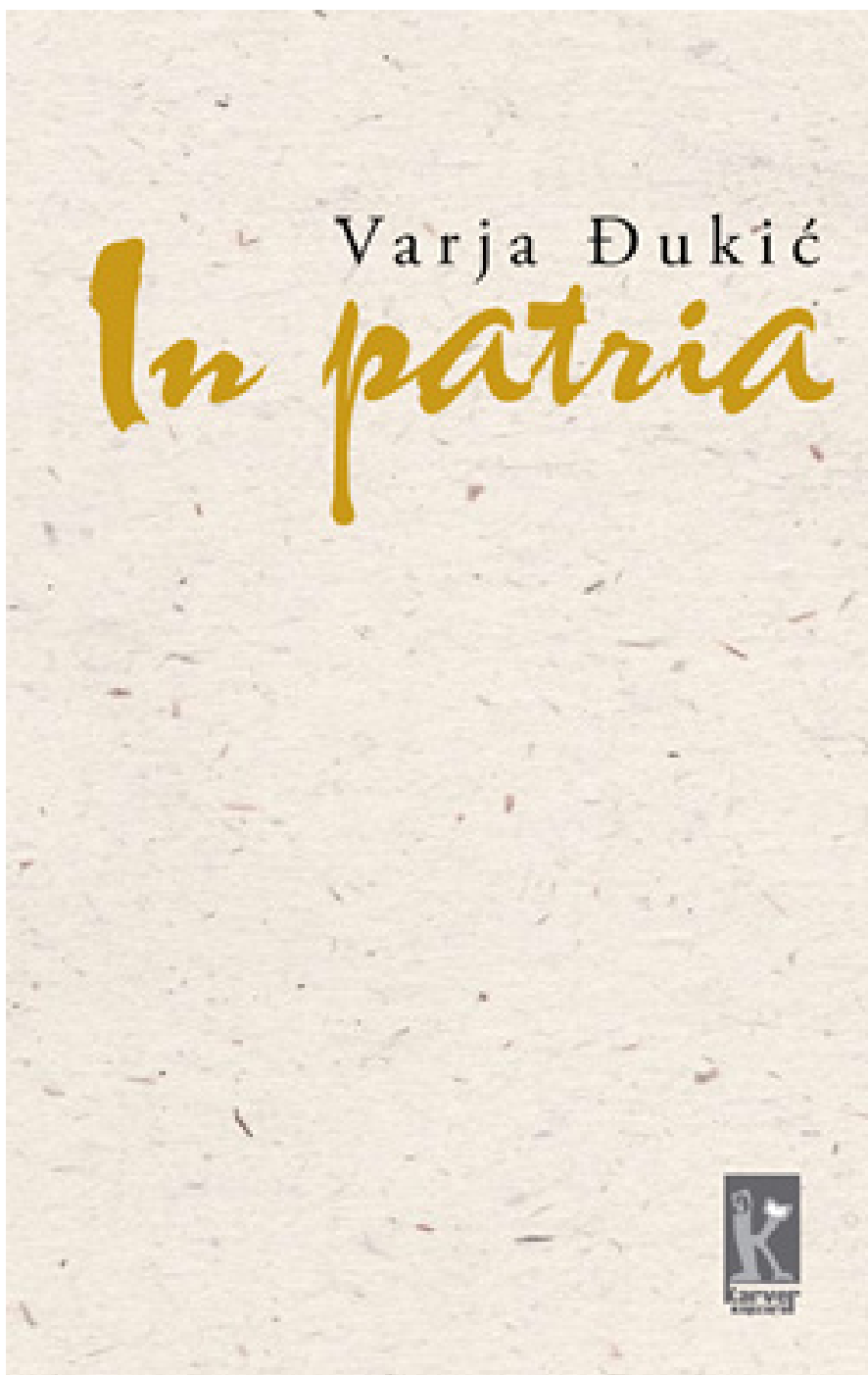
Esej koji slijedi vjerovatno je konačna, pisana forma izraza dugog perioda u kojem je trajala „inkubacija“ predstave „Tebi iz jučerašnje“. Nastao je kao sliv od rukavaca:

Marine Cvetajeve i sopstvenog asocijativnog i faktografskog kojim sam oblikovala njen karakter na sceni. Ovaj zapis treba da govori o tome kako vrsta glumačke strasti, gotovo opsjednutosti, izražena igrom svjedoči reminiscentno, ali i neponovljivo trenutno.

U *Fusnoti za poemu*, po nadahnutosti graničnom eseju XX vijeka, jedinstvenom eseju o jednoj poemi, Josif Brodski je objavio postojanje apsolutnih čitalaca poezije Marine Cvetajeve za koje je pisala i za kojima je do smrti čeznula. Kao što Cvetajeva u poemi *Novogodišnja* piše povodom Rilkeove o sopstvenoj smrti, tako Brodski, nadahnut njenom elegijom, piše o sopstvenom dramatičnom iskustvu pjesnika u egzilu: egzilu poetskom i egzilu iz postojbine jezika. Na naš jezik poemu je prepjevao Danilo Kiš.

Vrhunski poeta je sjećanje vrste, njenog duha, niti koja se ne prekida. Čak i kada jezik čitaoca - slušaoca ograničene leksike i obrazovanja ne doseže pročitano ili saslušano pjesmu, ona snažno djeluje neutoljivom potrebom da saglasjem riječi u stihu iznudi saglasnost. Čeznja za saglasnošću je najveća tamo gdje je nema dovoljno. Ako takvo mjesto postoji i ima svog pjesnika (koji je u sopstvenom egzilu bez obira gdje je), pa još pjesnika apsolutnog dara - sluha, njegovo djelo postaje - ostaje

raznorodnih, naizgled suprotstavljenih i dalekih vrhunski izraz zajedničkog identiteta, prostor elemenata biografsko - poetskog pjesnikinje jedinstvenog egzila vrste u jeziku. Najveće

poete, veliki tragaoci saglasja imaju čitav svijet kao prostor identifikacije.

Njihov egzil je svezemaljski - svejezički. Kad se čita iz ovog „našeg“ mjesta (koje je sebe pretvorilo u svjetski primjer bahatosti prema saglasju), poezija Cvetajeve djeluje kao drskost neprikosnovenog dara.

Jer, iako su događaji u Rusiji (rat, Oktobarska revolucija) razgradili, razdrobili tlo njenog korijena - poetski dar ga je sačuvao za sva vremena: etika bivšeg ostala je neokrznuta u čudesnom sazvučju, galopirajućem sazvučju stihova koji su navirali ispod odrona. Naravno da joj pri takvoj brzini kretanja nije bilo moguće zastajkivati i tražiti prolaze. Naravno da je svom snagom udarala, sudarala se. I, naravno da su tragovi udara ostajali na tijelu - životu. Ali to je bila samo njena brzina kretanja, oni koji su trepnuli nisu je vidjeli. Trepnuli su, nažalost, savremenici u Rusiji. Svijet je bio gluv: Cvetajeve je pisala isključivo na galopirajućem ruskom, jeziku zemlje koja je u književnosti, slikarstvu, pozorištu... do Revolucije dala sve što se raspršilo po XX vijeku svijeta. Svijet to nikada ne bi priznao sam, a majka Rusija je prema sebi surova - sebe kažnjava.

Osim pomenutog dramatičnog iskustva sadržanog u istovremenom djelovanju aritmičnog života u domovini i izgnanstvu, i apsolutnog sluha poetskog dara Cvetajeve, predložak za dramatično, sukobno, sporno u inscenaciji jedne priče o pjesnikinji Cvetajevoj nudi i savremeni, globalno marginalizovan odnos prema vrhunski artikulisanom jezičkom iskazu – poeziji.

Neuporediv izraz u sopstvenom jeziku može poticati od vrhunskog izraza drugog jezika. Dok čitam prepjev Novogodišnje Danila Kiša, bliži mi je izraz čežnje za saglasnošću Marine Cvetajeve, bliži kao poetski izraz sopstvene opsesije, od mnogih manje uvjerljivih izraza, na našem jeziku ispisanih. Danilo Kiš je mogao ihtjeo prepjevom Novogodišnje da oblikuje taj biser i svako ko ga vidi može da ga prisvoji. Tačan izraz osjećanja iz sopstvenog prostora, na sopstvenom jeziku, jeste bruj - govor svijeta. Toliko smo u saglasnosti sa njim koliko tačnih izraza osjećanja iz različitih prostora imamo.

Klanjam se Danilu Kišu. (Pjesnici su

isti pol, oba pola, harmonija unutar. Blizina je bespolna, tako Svedenborg opisuje anđele. U njoj nije sadržano ja i ti, već oba - ti. Transmisija je apsolutna, nema posrednika već samo provodnika. Provodnik nije svjestan, takav je - ne služi već postoji. Za svako strujanje, prepreka u prostoru je neosjetna promjena usmjerenja, nikako zadržavanje, više zaobilaženje. Mnogo godina nakon što je preveo pjesme i poeme Cvetajeve za knjigu izabrane proze i poezije Zemaljska obeležja, dok su njena sabrana djela bila u pripremi, objavljeno je kratko pismo Danila Kiša u kojem navodi razlog svoga odbijanja da prevede neke od ponuđenih pjesama. Jednostavno - nije mogao. Pored pisma, ipak, tek prevedena biser - pjesma. Biseri su ostali, školjke - nije. Lako je danas čitati poeziju Cvetajeve. Ko voli. Razbila se o svoju zemlju, a stihovi se i dalje kreću inercijom koja je ostala nakon udara velikom brzinom. Čitam - čujem prevedeni prepjev - prasak.

Mogu da pravim predstavu o Marini jer drama, sukob je sadržan u njene dvije brzine: jednoj - svjetlosnoj, kojom se i danas poezijom kreće u neograničenom prostoru, i drugoj, neznatnoj, kojom je koračala i vozom putovala kroz prostor ograničen nespornostima. A, imam knjige poezije i imam knjige biografije. Čitam ih sada ovdje, gdje sve kao da kreće natrag i uvire na izvoru. Zbog toga osjećam nelagodu. Potreba da pobjegnem od kretanja unazad prepoznaje sebe kretanjem u susret poeziji Marine Cvetajeve. Kao prilog saglasnosti - neutoljivo neutoljenoj...

Varija Đukić

„In patria“

„Pravi rajevi su oni kojih se sjećamo“

• *U znak sjećanja na poznatog crnogorskog pjesnika, novinara i boema Vitomira Vita Nikolića, u Nikšiću je 27. aprila, ove godine otvorena sedmodnevna manifestacija „Dani Vita Nikolića“, u organizaciji NVO „Agencija za kulturu, ekologiju i ljudska prava“ (CEHRA) i Fondacije „Čano Koprivica“. Kao podsjetnik na raskošni talenat Nikolića, „Pozorište“ objavljuje esej Sloboda kao smisao postojanja, mr Željka Rutovića*

• *Krajem 2008. godine (31.12.) otišao je i posljednji boem Nikšića - Milan Dugo Krivokapić. „Dugo je živio svako ko je slobodnim čovjekom bio. Dugo je dugo živio zato što je vazda slobodan bio. On i njegov ‘Taksimetar’ mjera su vremena na talasima Radio Nikšića, svega onoga što se decenijama dešavalo pod Trebjesom i pod nebom crnogorskim“ (Dragan Mitov Đurović).*

U znak sjećanja na tog poznatog crnogorskog pjesnika, aforističara i novinara „Pozorište“ objavljuje esej Boemski šarm, mr Željka Rutovića.

Sloboda kao smisao postojanja

Vito Nikolić

• *Pravi rajevi su oni kojih se sjećamo (de Quavedo, 1640)*

Sveukupno razumijevanje prošlosti, njenih poruka, simbola i ličnosti, počiva između ostalog i na našem sjećanju. Sjećanje nas određuje u vremenu i prostoru, ono je odnos sa ličnom, porodičnom i kolektivnom prošlošću. Zato je sjećanje, lično, kolektivno i institucionalno, često naš najveći kapital, naša vertikalna i identitetska osnova. Sjećanje je povezanost sa onima iza nas, sa onima u nama, temelj za one koji će se sutra sjećati. Škrinje prošlosti, u kojima počivaju vremena, događaji i ljudi (ne)skriveni su dragulji naših sjećanja, ukoliko znamo da ih čuvamo i takve prenosimo dolazećim naraštajima. Ne slučajno, još u staroj Grčkoj, izjednačavali su izgubljenu prošlost sa smrću, dok je univerzalna kultura baroknog svijeta kao jednu od svojih osnovnih tekovina ostavila svijest da je prošlost neophodna da bi se razvijala sadašnjost i zamislila budućnost. Uostalom - ljudi, gradovi, narodi i društva, između ostalog, veliki su koliko je velika njihova kultura sjećanja. A kultura sjećanja, i ne baš primjerena balkanskim prostorima, odraz je poštovanja civilizacija i njenih podvižnika.

Među onim podvižnicima koji su svojim djelom, životom, riječju i neobičnošću, zadužili i zaslužili, i kao takvi "sazidali" spomenik sjećanja, je Vito Nikolić, pjesnik, književnik, novinar, boem, Vito Nikolić-Čovjek. Nostalgijna mapa predjela duše, miriše i odiše sjećanjem na Vitov život i njegov stvaralački opus, čiji će značaj za našu kulturu tek definisati budući istraživači. Vito je bio i Čovjek i Stvaralac van standarda, jer takva nesvakidašnja vokacija ne postoji

na konvencionalno-administrativnim listama zanimanja, titula, profesija... Kao da je mogao da bude ono što mu se tog časa prohtjelo: ranjivi pjesnik-romantik, kafanski šarmer, hladni cinik, novinar posvećenik, duhovni saputnik ničim omeđenog, i sapatnik nikad shvaćenog... Ili, Vito, sve u jednom i neponovljivom Čovjeku. Vito je prosto svojim životom, ne štedeći ga, šarmom, djelom i slobodom, prkosio formalnim ograničenjima i skućenom prostoru svake vrste. Sebi je dozvolio i obezbijedio jedan od najvećih "luksuz"- slobodu da govori svojim jezikom i "luksuz" slobode misli... Tim luksuzom, između ostalog, za nauk, dokazao je kako javna ličnost, može moralno, intelektualno i egzistencijalno, biti i ostati samostalna. Biti i ostati svoj. Njegov život je bio prije svega i iznad svega, sloboda; sloboda da se bude i ostane svoj, drugačiji od svih, pa ako treba i od samoga sebe. Ako je za Kjerkegora, razumjeti svoju egzistenciju značilo razumjeti svoj svijet, za Nikolića je razumijevanje (svog) svijeta bio i glavni ključ za razumijevanje svoje egzistencije. Vito je kao takav, uvijek bio izdignut iznad političkih i komercijalnih pritisaka i autoritarne lojalnosti svojstvene svakom vremenu. Sa mjesta tog uzdignuća, za većinu nikad pojmljivog a još manje doživljenog, šeretski se osmjehivao na sve profane ovozemaljske "igre"... igre bez granica... Ne slučajno, njegove duhovite opaske, groteske, dijaloške opomene i upozorenja na račun vremena i "igara" ostaju znanstvenici. Iz lokalnih šala i humorističkih situacija, kojima je Vito kumovao, nastale su male-velike priče koje su svojim konkretnim (i naknadnim) iskustvom ostale kao dinamički odjek (potrebnih) promjena mentaliteta, ponašanja i odnosa u komunikaciji. I ne samo to...Zato i jeste bio i ostao, jedan od neobične vrste, rijetkih ikoničkih ljudi koji obilježavaju vrijeme i prostor.

Sjećanje na Vita, podrazumijevajuće je

sjećanje na njegov novinarski životopis. Nikolićevo novinarstvo u "Pobjedi", u periodu od 1970-1991 bilježi se rubrikama "Crnom Gorom putem i bespućem", "Život i ostalo", "Neimari", "Iz novinarske bilježnice", "Priče za nauku i pamćenje", "Jedan dan između dva grada", "Čovjekova svakodnevnica", "Tako blizu a tako daleko", koje ostaju za živuće i buduće istraživače kao izuzetna kulturološko-mediološka građa, koja bogati svekoliko iščitavanje biljega jednog perioda naše civilizacije. Predmetna zaostavština snažnom vertikalom pisma etike i pisma estetike, podjednako je govor o smislu postojanja i smislu novinarske profesije. Ta pisma koja u Vitovoj žanrovskoj ravni nadrastaju novinarski kolokvij, govore o ontološkoj upitanosti čovjeka i njegovim svekolikim putevima. Putevi kojima je i sam Vito bio životom od rođenja (o)suđen, jesu suštinsko i filozofsko propitivanje u novinarskom čitanju-analizi ovog autora. Putevi kao sudbina, izazov, nedorečenost, mogućnosti, putevi kao trajanje... Put kao traganje i smisao života, novinarstva i poezije, treba situirati u iznova otvoreni dijaloški topos, u kom Vito smješta sebe, svoje junake, događaje, dileme... Putevi nijesu duhovni usamljenici u Vitovom djelu, naprotiv, oni (ko) egzistiraju u jedinstvu sa mostovima i vremenom, kao prirodnim motivima ili partnerima Vitovih proputovanih novinarskih (i sveukupnih) staza života, na kojima je boravio, njima se on, i oni njime bavili. Zapravo, svojim životom i svojim djelom, Vito je (s)rastao s vremenom, tom nedokučivom magijom fizike, kao što je na izvjestan način nedokučiva i magija Vitove riječi. Zato su i njegovi zapisi i sjevremeni i bezvremeni. Kroz iskustvo novinarskih putovanja i traganja na tom putu, Vitovi tekstovi reflektuju stvaraoca u heurističkom pohodu, čija mjesta i prizori sa novinarskih razglednica nijesu turističke memorabilije, već kulturološke slike iskustva i saznanja. To je osobeni estetsko-novinarski narativ označavanja subjekta ili događaja. Taj tekst je ponekad reakcija, ponekad duhovita opaska, ali prije i iznad svega, autorov lični i osobeni pečat. Taj pečat je u nekim slučajevima metaforičan, nekad kritički intoniran, a često je simboličan. Sve to, sugerije njegovom čitaocu, da o događajima i predstavljenim prostoru, nanovo razmisli, pa čak i o onome, što misli da (dobro) zna. Vitov novinarski kredo nije povlađivao trenutnim ukusima publike ili zahtjevima tržišta. Toponimija Vitovog novinarskog značenjskog konteksta dokument je i trag u vremenu, to je prikaz osobenosti i vrijednosnih nazora čovjeka koji je živio s onu stranu konvencionalnih stereotipa

i hladnog administriranja.

Legenda o Vitu se prenosi(la) od usta do usta, njegove pjesme su se šaputale i šaputaju uz logorske srednjoškolsko - studentske vatre, o njegovim dosjetkama se pričalo i priča u (preostalim) kafanama stasalom za priču, dušu, merak i pamćenje. Mnogi su potajno i naknadno, željeli biti kao On, ali to se ne želi, to se rađa. Danas, kada gotovo svi virtuelno maštaju da se (napadno) nametnu i postanu legende, zapišimo da se legenda ne mašta, ona se živi... onako kako ju je Vito živio i kako je takav za života u legendu kročio.. Vito, kao neobična ljudska figura, rođen u vremenu bez interneta, predao nam je u sjećanje izvorni svijet, kakav je nekada bio, i kakvom, na žalost, nije bilo suđeno da takvim opstane. Inteligentno - imaginativna duhovna (re)kreacija pokazala je u primjeru ovog Čovjeka i Stvaraoca, koliko je neograničenost ljudske mašte moćna protivteža zaboravljanju kao (jednom) i to sve češćem, doživljaju stvarnosti.

Željko Rutović
„Čitanja i sjećanja“

Boemski šarm

Milan Dugo Krivokapić

Termin aforizam izvorno označava kratku, oštroumnu i poučnu izreku, tek kasnije poprima značenje „duhovite izreke“, „dosjetke“... To je posebna književna vrsta u kojoj je težište na duhovitoj poenti, efektnom duhovitom obrtu na kraju. Aforizam je, dakle „duhovita poslovice „ ili kako kaže Aleksandar Baljak „dribling duha na malom prostoru“. Za pisanje aforizma još ponajviše važi ona čuvena Čehovljeva maksima da treba pisati tako da „riječima bude tijesno a mislima prostrano“. Ovoj izrazito kratkoj, duhovitoj i jezički efektnoj formi svoj izuzetan doprinos dao je i nikšićki aforističar Milan Dugo Krivokapić. Ovaj svojevrсни misionar aforizma godinama i godinama na upečatljiv i krajnje kondenzovan način nemilosrdno razotkriva brojne (ne)skrivenne ljudske nedorečenosti, iskušenja, slabosti i negativne društvene pojave. Za Duga je sve to dobra inspiracija i pravi izazov za „gradnju“ aforizma kojim čitaoca i slušaoca „prodrma“, izbaci ih iz ležišta, rasterećujući ih napetosti i oslobađajući raznoraznog straha. Dugov aforizam nije imaginaran, naprotiv ponikao je iz života i govori o njemu, njegovoj stvarnosti, bezobzornosti i nesavršenosti. Živjeti u takvom životu a opet ne osjetiti njegov cinizam i njegovu ironiju i nije moguće. A nije ni poželjno. Ne piše i ne upućuje Dugo aforizme za neke uzvišene ideale i tamo daleke ciljeve, njegov aforizam je obilje svakodnevice koju iznova preobraća u stvarnost, i to upravo onu koja je lišena svjetskih tema i dilema. Kod Dugovog aforizma nema dilema. Tu je sve čisto kao suza. Do suza. Ni manje ni više. Ništa između redova. Haos i metež traže svoje ime. A ime i etos Dugovog aforizma su u najboljem redu. Osobenost duha Dugovog aforizma upravo se ogleda u vertikalni jasnog i spoznajnog. Diskretni šarm upućujućeg tona ka spoznaji i jasnosti života nikog ne opterećuje i nikom ništa ne traži, te zato kao takav Dugov aforizam sve i kaže. Da li to sve vidimo, čujemo, osjećamo i čitamo, ili okrećemo glavu od naše realnosti, i naših naravi, nije problem za Duga. Problem je u Drugom. A problematizacija Drugosti i nije ništa drugo ili je između ostalog ravan sujete, predrasude, mrzovolje, stereotipa i konflikta. Ovim povodom i Dugov aforizam: „Rekao bih ja šta mislim o svemu, ali nije to za svačije uši!“ Negacija kao provokacija koja daje funkcionalnu jednačinu održivosti.

Dugov aforizam ostaje da govori i traje kao surovo i kao šaljivo svjedočanstvo i našeg kolektiviteta i našeg mentaliteta. Aforizam kao kulturološka aplikacija nedovršenosti individualiteta. Ili kako kaže Dugo: „Mi smo slučaj sam za sebe. Žalim slučaj!“ Iako naizgled ležeran, aforizam u Dugovom stilu traži i upućuje na čitanje koje nije za jednokratnu upotrebu, naprotiv to je aforizam kompozicionog jedinstva, i osobenog nerva koji vas prosto golica da futuristički razmišljate. Da li vi to hoćete ili ne, to prosto nije problem autora. Autor probleme vidi, čuje, skenira i saopšti ih javno. I to ne na bilo kakav način. Već sa humorom koji vas ne ostavlja baš ravnodušnim i spokojnim u dobu raznoraznih turbulencija, tranzicija i globalnih prekompozicija – kako bi se to ovovremenim riječnikom kazalo. O tome i o još mnogo čemu kazao je i kazuje Dugo svoj stav, ne bježeći od prava na repliku. I sve to po Poslovniku i Bontonu urbanog tona koji ne trpi niske udarce za visoke i manje visoke teme. Jer, kako bi rekao Jirži Mencl, češki reditelj „O ozbiljnim stvarima se mora govoriti s humorom“ – ovu misao na svoj način Dugo prezentira i aforistički dostojno reprezentira javnosti, dajući svoj značajan doprinos ustanovljenju i kritičkom prevrednovanju i javnosti i javnog mnjenja. To je izabrao na žanrovski težak način, ali vrijedan poštovanja, kreacije i jedne karijere, iako ovu riječ (karijera!) radije i samo vidi u aforističkom izrazu. Na poligonu aforizma nema „drijemanja“, budniji vas brzo preteče, kao da govori aktuelnost Dugovog aforizma, iako tu brzinu nerijetko podešava i „s pola gasa“. Dovoljno da mašina Dugovog aforizma bude u pogonu a dok je čovjeka i (ne)stvarnosti biće i „goriva“ za nove i nove aforizme. Takva stvarnost Dugu je inspirator koju ne može a da je aforizmom ne oboji. Ukoliko samo neki od tih prelaza boje, gdje se sudaraju realno i nerealno, moralno i nemoralno, pošteno i nepošteno, istina i laž, soj i nesoj, prepoznamo i u pouku prenesemo, dovoljno smo od Duga pročitali...

I za kraj. Svojim aforizmima Dugo je generacijama ostavio u nasljeđe vrijedan pogled na ljude, vremena i događaje, i pri tom sebi svojstvenom maniru široke boemske duše svojim rukopisom kao da poručuje - život gledajte sa humorne, a ne umorne strane...

Željko Rutović „Čitanja i sjećanja“

JU Nikšićko pozorište

Pozorišni savjet: prof. dr Bojka Đukanović, predsjednica
članovi: Goran Bulajić, Sava Čupić, Tatjana Tomanović i Veljko Dendić

Direktor:
Zoran Bulajić

Urednica:
Slavojka Marojević

Novinari saradnici:
Milena Radonjić
Đorđije Drinčić

Lektorka:
Bojana Perišić

saradnik u tehničkoj pripremi:
Milutin Radonjić

Dizajn korice:
Zdravko Delibašić Beli

Tehnički prelom i dizajn časopisa:
Milinko Žižić

Trg Save Kovačevića 5, Nikšić, Crna Gora

Telefon: 040/213-566

Fax: 040/214-353

E-mail redakcije: slavam@t-com.me

Internet: www.niksickopozoriste.com

**PROGRAM PODRŠKE
RAZVOJU KULTURE
U NIKŠIĆU**